

Regeringens skrivelse

2000/01:114

Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken
och exporten av krigsmateriel år 2000

Skr.
2000/01:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 5 april 2001

Göran Persson

Leif Pagrotsky
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för den svenska exporten av krigsmateriel under år 2000. I korthet redovisas även viktigare skeenden på exportkontrollområdet. Vad särskilt gäller exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden innehåller skrivelsen en redovisning av den nya EU-reglering som antogs i juni år 2000. Vidare beskrivs översiktligt det regelverk som tillämpas inom området.

Innehållsförteckning

Skr. 2000/01:114

1	Sammanfattning	4
Avdelning I – Exportkontroll och export av krigsmateriel		
2	Krigsmaterielexporten år 2000	6
3	Lagen om krigsmateriel	7
4	Riktlinjerna för krigsmaterielexport	8
5	Inspektionen för strategiska produkter	10
6	Exportkontrollrådet	11
7	Det teknisk-vetenskapliga rådet	12
8	Informationsverksamhet avseende exportkontroll.....	12
9	FN-registret och annan internationell rapportering om vapenöverföringar	13
10	Samarbetet inom EU på exportkontrollområdet.....	15
11	Internationella vapenembargon.....	16
12	Internationella ansträngningar för att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar och okontrollerad spridning av lätta vapen.....	17
13	Försvarsindustrin och internationellt samarbete på krigsmaterielområdet.....	18
14	Utvecklingen av internationell handel med krigsmateriel.....	20
15	Korruption inom internationell handel med krigsmateriel	21
Avdelning II – Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden		
16	Internationellt samarbete om exportkontroll	21

17	En ny EG-förordning för kontroll av produkter med dubbla användningsområden	27
18	Kryptografi	32

Bilaga 1 –Svensk krigsmaterielexport år 2000

1	Bakgrund	34
2	Beviljade utförelsetillstånd	34
3	Faktiska leveranser	38
4	Fördelning av exporten på materielslag.....	39
5	Exportens geografiska fördelning	41
6	Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m.m	46
7	Militärt inriktad utbildning.....	46
8	Redovisning av ägande i utländska rättssubjekt	46
9	De exporterande företagen	47
10	Utvecklingen av de krigsmaterielproducerande företagens sysselsättning m.m.....	47

<i>Bilaga 2</i>	Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden år 2000	49
-----------------	---	----

<i>Bilaga 3</i>	Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan	51
-----------------	---	----

<i>Bilaga 4</i>	EU:s uppförandekod för vapenexport	53
-----------------	--	----

<i>Bilaga 5</i>	Medlemsskap i multilaterala kontrollarrangemang	64
-----------------	---	----

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 april 2001	65
---	----

1 Sammanfattning

Exportkontrollen är en viktig nationell angelägenhet. Kontrollen av krigsmaterielexporten är grundad på nationellt fastställda regler och bör så förbli även om inslaget av internationell dialog ökat under senare år, framförallt inom ramen för EU-samarbetet. Kontrollen av produkter med dubbla användningsområden bygger i första hand på internationellt samarbete inom ramen för särskilda överenskommelser där parterna åtar sig att i vissa situationer förhindra spridningen av de produkter som omfattas.

På krigsmaterielområdet präglas skeendet av den europeiska försvarsindustrins rationalisering. De senaste åren har en rad gränsöverskridande sammanslagningar och samarbeten ägt rum. Denna utveckling förväntas fortsätta. Bakgrunden står att finna bl.a. i det kalla krigets slut, som medfört en förändrad hotbild och minskade ekonomiska ramar för försvarsmaterielanskaffning i de flesta länder. Krympande resurser och kraftigt stigande utvecklingskostnader för varje ny generation materiel har medfört en insikt i de flesta europeiska länder med en försvarsindustri av någon betydelse att renodlade nationella försvarsindustrier av ekonomiska skäl inte längre går att upprätthålla.

Utvecklingen går överallt mot nedskärningar och omstruktureringar av nationella försvarsindustrier. Den amerikanska industrin kan generellt sett sägas ligga före sina europeiska motsvarigheter i denna utveckling. Olika initiativ har därför tagits av såväl Europeiska kommissionen som enskilda regeringar i ett försök att påskynda och underlätta en omstruktureringprocess i Europa. Målsättningen är att skapa förutsättningar för en försvarsindustri som kan hävda sig i konkurrens med den hårt rationaliserade och storskaliga amerikanska och därmed motverka en alltför stark amerikansk dominans på försvarsmaterielområdet.

Den svenska synen på utvecklingen tydliggjordes i 1996 års försvarsbeslut (jfr prop. 1995/96:12 och 1996/97:4) och i propositionen *Det nya försvaret* (prop. 1999/2000:30). Svensk försvarsindustri har uppmanats att gå ut och söka stärkt internationellt samarbete. Även om en inhemsk försvarsindustri inte längre kan upprätthållas på samma sätt som tidigare – av de skäl som beskrevs ovan – är det av vikt för Sverige att bibehålla kvalificerad teknisk kompetens på området och att säkerställa en betryggande materiel-försörjning som en förutsättning för att vi ska kunna upprätthålla vår militära alliansfrihet. Den svenska försvarsindustrins fortbestånd som del av en större europeisk industri innebär att det tidigare oberoendet byts mot ömsesidiga beroenden som bedöms ge goda förutsättningar att säkra materielleveranser till det svenska försvaret vid behov. Vidare torde en omstrukturering på europeisk nivå underlätta en minskning av rådande överkapacitet inom europeisk försvarsindustri, vilket i sin tur minskar trycket att exportera för att kompensera bortfallet av inhemska beställningar. Detta bedömer regeringen vara en i sig eftersträvansvärd effekt.

Sverige har under 2000 fortsatt sitt deltagande i det s.k. Letter of Intent-initiativet (LoI) som undertecknades av försvarsministrarna i Frankrike,

Italien Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland i juli 1998. Detta arbete syftar till att identifiera och vidta åtgärder för att underlätta försvarsindustrins omstrukturering. I juli 2000 undertecknades det s.k. Ramavtalet (Framework Agreement) inom ramen för LoI-initiativet. Bland de områden som ingår i ramavtalet återfinns exportkontrollprocedurer. En viktig ambition på detta område har varit att undvika att skilda exportbesked i olika länder blir en faktor som påverkar utformningen av gränsöverskridande industrisamarbeten. Genom ett i förväg etablerat ramverk undviks en situation där olika länders regelverk ställs mot varandra. Detta arbete redovisas mer utförligt i skrivelsens avsnitt 13.

Arbetet inom ramen för den gemensamma uppförandekod för vapenexport som Europeiska unionen antog den 8 juni 1998 har också fortsatt under 2000 och redovisas i skrivelsens avsnitt 11. Båda aktiviteterna är exempel på processer som över tiden kan leda till ett gradvis närmande mellan EU-ländernas politik på exportkontrollområdet och en ökad grad av restriktivitet och ansvarstagande i Europa som helhet.

Sverige deltar aktivt i det internationella samarbetet i ett flertal internationella fora för att främja en ansvarsfull exportpolitik, effektiva exportkontrollprocedurer, och ökad öppenhet på området. Stor vikt fästs vid de internationella ansträngningar som pågår för att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar och okontrollerad spridning av lätta vapen, bl.a. inför den FN-konferens som ska hållas i juli år 2001. I linje med den svenska regeringens strävan att motverka korruption inledde regeringen år 1999 ett samarbete med den internationella frivilligorganisationen för korruptionsfrågor Transparency International, i syfte att få till stånd arbete på temat korruption inom handeln med krigsmateriel. Samarbetet möjliggjorde genomförandet i februari 2000 ett seminarium i Stockholm på detta tema. Samarbetet fortsatte under år 2000 och en andra konferens i ämnet genomförs i Storbritannien under våren 2001.

Redovisningen av krigsmaterielexporten återfinns i skrivelsens första avdelning samt i bilaga 1.

Vad gäller kontrollen av produkter med dubbla användningsområden karakteriseras skeendet av en strävan att systematiskt förstärka det samarbete som grundlagts i en serie exportkontrollarrangemang. Av störst praktisk betydelse är det informationsutbyte som äger rum löpande i de olika exportkontrollarrangemangen. Detta utbyte ger exportkontrollmyndigheterna möjlighet att skilja legitim civil handel från sådan anskaffning som ytterst syftar till att stödja program för utveckling eller tillverkning av massförstörelsevapen, eller andra destabiliserande militära ändamål. Den 28 september 2000 trädde en ny EG-förordning i kraft, nr 1334/2000 om upprättandet av en ny gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden (EGT nr L 159, 30.6.2000 s.1),. Därmed slutfördes en revision av den tidigare förordningen på området, som påbörjades 1998. Den nya förordningen innebär att exportkontrollen inom EU på detta område ytterligare har harmoniserats och att utrymmet för och behovet av nationella särregleringar sålunda har

minskat. Detta har föranlett en omfattande ändring av den svenska lagstrukturen och antagandet av en ny lag (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden samt tekniskt bistånd. Liksom i den föregående förordningen från 1994, uppställs i den nya förordningen 1334/2000 bindande regler för medlemsstaternas tillämpning av exportkontrollregimernas förpliktelser.

Redovisningen av kontrollen över produkter med dubbla användningsområden återfinns i en andra avdelning samt i bilaga 2.

Avdelning I – Exportkontroll och export av krigsmateriel

2 Krigsmaterielexporten år 2000

Regeringen har varje år sedan 1985 lämnat riksdagen en skrivelse med redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Härigenom förses riksdagen med en samlad information om krigsmaterielexporten, samtidigt som underlag ges för en bredare allmän debatt. Viss försiktighet är påkallad när det gäller att utläsa trender ur siffermaterialet. Exporten av krigsmateriel från Sverige är begränsad. Enstaka försäljningar av större system orsakar därför kraftiga svängningar uppåt eller nedåt i den årliga statistiken som inte kan förknippas med någon långsiktig trend.

Uppgifterna i den årliga skrivelsen baseras på lagstadgad rapportering från de krigsmaterieltillverkande företagen. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har sammanställt denna och inkommit med underlag till en redogörelse för krigsmaterielexporten år 2000 som redovisas i bilaga 1.

Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel (inom och utom riket) under år 2000 uppgick till 11 107,8 miljoner kronor, motsvarande en minskning med ca 1 % jämfört med år 1999. Värdet av exportleveranserna av krigsmateriel under år 2000 var 4 371 miljoner kronor, en ökning med 19,6 % jämfört med föregående år räknat i löpande priser. Exporten svarade således för drygt 39 % av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året. Krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten har under år 2000 ökat från 0,52 % till 0,55 %.

Värdet av de utförseltillstånd som beviljats har under 2000 minskat med 35 % från föregående års 7 153 mkr till årets 4 640 mkr. Denna minskning har uteslutande skett avseende materiel som klassas som övrig krigsmateriel (ÖK). Jämfört med 1999 har utförseltillstånden i ÖK-kategorin under 2000 minskat med knappt 63 %. Beviljade utförseltillstånd avseende krigsmateriel för strid (KS) har i stället ökat med knappt 119 % från 1 082 mkr år 1999 till 2 369 mkr 2000.

Som framgår av diagram i bilaga 1, figur 1, har värdet av beviljade tillstånd varierat kraftigt under senare år medan värdet av faktiska leveranser uppvisat mindre variationer. Förklaringen till detta är att ett

enskilt utförseltillstånd ofta fullföljs genom delleveranser under två eller flera år. Skr. 2000/01:114

3 Lagen om krigsmateriel

Tillverkning och utförsel av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel (ändrad senast 2000:1248) och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel (ändrad senast 2000:64). Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. och lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. med tillhörande förordningar.

Den nuvarande lagen bygger i allt väsentligt på den tidigare lagstiftningen liksom på tidigare praxis. Jämfört med denna innehåller den emellertid en vidgning av krigsmaterielbegreppet samt förenklingar, förtydliganden och moderniseringar av de bestämmelser som gäller för kontrollen över tillverkning och för utlandssamverkan avseende krigsmateriel.

Krigsmateriellagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås exportförsäljning eller annat tillhandahållande (bl.a. överlåtelse eller förmedling) av krigsmateriel. Vidare omfattar begreppet upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätter, avtal med någon i utlandet om att gemensamt med denne eller för dennes räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel. Slutligen krävs tillstånd, med vissa undantag, för att bedriva militärt inriktad utbildning.

Enligt lagen indelas krigsmateriel i två kategorier, krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Bestämmelser om vilken materiel som innefattas i de två kategorierna återfinns i krigsmaterieförordningen.

I den nya förordning för kontroll av produkter med dubbla användningsområden som trädde i kraft i september 2000 finns i vissa fall krav på exporttillstånd för produkter som ej ingår i begreppet krigsmateriel, men som hör samman med exporterad krigsmateriel. För vidare information om nya regelverket i det aktuella hänseendet, se avsnitt 17 i denna skrivelse.

Beslut om utförseltillstånd fattades t.o.m. den 31 januari 1996 enbart av regeringen. I ärenden som inte avsåg utförsel i större omfattning eller i övrigt inte var av större vikt utövades beslutsrätten av det statsråd som hade till uppgift att föredra ärenden om tillstånd till utförsel av krigsmateriel. Ej delegerade regeringsbeslut omfattade 98 % av det totala värdet av givna tillstånd år 1995. Sedan den 1 februari 1996 fattas beslut i utförselärenden i första hand av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) utom i de ärenden som bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt, vilka skall överlämnas till regeringen för avgörande.

En ändring i förordningen om krigsmateriel som skedde 1999 innebär att polismyndigheten under vissa förutsättningar kan pröva frågor om utförsel av sådana handeldvapen och delar till dem som utgör övrig krigsmateriel och i förekommande fall tillhörande ammunition, om den sökande är berättigad att inneha vapnet här i landet enligt vapenlagen (1996:67). Detta gäller bland annat om överföringen skall ske till en enskild person eller vapenhandlare i ett land som är medlem i OECD.

4 Riktlinjerna för krigsmaterielexport

Enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen också ställt sig bakom (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:UU1). Riktlinjerna fogas till denna skrivelse som bilaga 3.

Riktlinjerna uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel.

Riktlinjerna är försedda med två övergripande kriterier för när tillstånd enligt lagen kan lämnas, nämligen dels att utlandssamverkan är erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels att samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. Dessa övergripande kriterier kan anses utgöra en precisering av 1 § andra stycket, lagen om krigsmateriel.

I riktlinjerna preciseras också de faktorer som bör beaktas i samband med prövningen av ett enskilt ärende. Ett grundkrav är att alla för ärendet betydelsefulla omständigheter skall beaktas, oavsett om de uttryckligen anges i riktlinjerna eller ej. Dessa bedömningskriterier tillämpas också på samverkan med person eller företag i utlandet avseende utveckling eller tillverkning av krigsmateriel. Sverige är ett av få EU-länder som har en lagstiftning som även omfattar förmedling av krigsmateriel (arms brokerage).

Riktlinjerna framhåller särskilt den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförselärende skall fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter skall alltid vägas in även i de fall då det är fråga om utförsel av materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Riktlinjerna anger tre typer av *ovillkorliga hinder* som, om de inträffar, anses omöjliggöra export. De tre är: sanktion beslutad av FN:s säkerhetsråd,

internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t.ex. EU-sanktioner), samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

Breddningen av krigsmaterielbegreppet år 1993 åtföljdes av en indelning av krigsmateriel i två kategorier för vilka uppställts delvis olika riktlinjer för utförsel. För kategorin *krigsmateriel för strid* (KS) gäller att tillstånd till export *inte bör ges* till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, en stat som har inre väpnade oroligheter eller en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta är samma krav som tillämpades före 1993, med den skillnaden att förekomsten av kränkningar av de mänskliga rättigheterna tidigare endast behövde beaktas om materielen i sig kunde användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. I detta avseende skiljer sig Sverige från vissa andra EU-länder.

För utförsel av *övrig krigsmateriel* (ÖK), som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel (exempelvis spaningsradarer eller simulatorer för utbildningsändamål) gäller att utförseltillstånd *bör beviljas* till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Risk för väpnad konflikt utgör således inte ett särskilt kriterium i bedömningen avseende utförsel av övrig krigsmateriel

De skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, dvs. icke förstörelsebringande materiel, än för krigsmateriel för strid. Genom utvidgningen av krigsmaterielbegreppet år 1993 synliggörs och redovisas export som tidigare var oreglerad. Denna export blir i och med ändringen 1993 också föremål för en politisk prövning.

När det gäller *följdleveranser* anger riktlinjerna att "tillstånd bör ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd".

När det gäller samarbete med utländsk part gäller att export till tredje land bör bedömas i enlighet med de svenska riktlinjerna om produkten har övervägande svensk identitet. Om produkten har övervägande utländsk identitet, eller om det föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av samarbetet, kan samarbetslandets regler om utförsel tillämpas för export därifrån.

5 Inspektionen för strategiska produkter

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) inrättades den 1 februari 1996, med ansvar för den kontroll som föreskrivs i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, med tillhörande förordningar. Inspektionen övertog därmed ansvaret för merparten av de ärenden som tidigare beslutades av regeringen efter beredning i Krigsmaterielinspektionen (KMI) och den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll. Sedermera har ISP även utsetts att vara nationell myndighet inom ramen för FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC).

ISP ansvarar således för tillstånds- och utförelsefrågor avseende såväl krigsmateriel som produkter med både civil och militär användning (produkter med dubbla användningsområden eller ”dual-use produkter”). Myndigheten har enligt 1a § lagen om krigsmateriel och 4 § lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden skyldighet att lämna över ärenden som har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt till regeringens prövning. ISP verkar i nära samråd med Utrikes-departementet och Försvarsdepartementet.

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. Vad avser krigsmateriel skall företagen till ISP kvartalsvis redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen avseende deras exportansträngningar. Förutom att fatta beslut i tillståndsärenden granskar ISP de underrättelser som tillverkare av krigsmateriel är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av- eller annan utlandssamverkan om krigsmateriel. Slutligen skall de krigsmaterielexporterande företagen rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd.

ISP finansieras med avgifter som tas ut av de tillverkande företagen. Avgifterna beräknas med utgångspunkt från värdet av fakturerade leveranser av kontrollerade produkter som överstiger 2,5 miljoner kronor per år. Underlaget för avgiftsuttaget omfattar således både leveranser inom Sverige och leveranser till utlandet. Något direkt samband mellan avgiftens storlek och exportens omfattning föreligger således ej. Ett direkt samband mellan myndighetens verksamhet och industrins betalningar har också undvikits, genom att avgifterna inbetalas till staten och inte direkt till myndigheten. Myndighetens löpande verksamhet anslagsfinansieras på sedvanligt sätt och kostnadstäckning uppnås genom utdebitering av industrin årsvis i efterskott, då verksamhetens faktiska kostnad liksom företagets fakturerade leveranser slutgiltigt kan fastställas. Beträffande ISP:s avgiftssystem skall det även noteras att Statskontoret under år 2000 slutförde ett regeringsuppdrag att genomföra en analys av systemet (*Avgiftssystemet för Inspektionen för Strategiska Produkter*, 2000:25). Rapportens slutsatser övervägs för närvarande inom Regeringskansliet.

Antalet inkomna ärenden till ISP avseende utförelse uppgick under år 2000 till 1 571, varav 231 avsåg produkter med dubbla användningsområden. Motsvarande tal var för 1999 1 751 resp. 380 och för 1998 2 040 resp. 447. Den fortsatta minskningen förklaras bl.a. med att myndigheten i större utsträckning använder projektlicenser med innehållsmässigt utökat djup och bredd samt längre giltighetstid. Generella licenser har också införts för materiel tillhörande svensk eller utländsk försvarsmakt. Inom verksamhetsgrenen kemvapenkonventionen överlämnades 145 industri-deklarationer till ISP mot 161 år 1999. Motsvarande antal deklarationer till konventionens sekretariat OPCW (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons) i Haag var 39 st, jämfört med 37 för både år 1998 och 1999. Med en industri-deklaration avses information om den verksamhet som bedrivits vid företag eller anläggningar som yrkesmässigt använder sig av, importerar samt exporterar vissa känsligare kemikalier. Under kemvapenkonventionens verifikationsbestämmelser har OPCW genomfört inspektion av en svensk anläggning år 2000, jämfört med två år 1999.

Under 1999 införde ISP ett nytt ärendehanteringssystem. Under år 2000 fortsatte rationaliseringsarbetet inom licensieringsområdet för att förenkla den administrativa processen för ärenden av rutinkaraktär. Målsättningen för ISP är att utförelseärenden av rutinkaraktär skall slutbehandlas inom en månad, på sikt inom två veckor. Arbetet med att införa en helt elektronisk licenshantering fortsätter.

6 Exportkontrollrådet

Enligt 10 kap. 6 § regeringsformen skall regeringen i utrikesärenden av större vikt om möjligt överlägga med Utrikesnämnden före avgörandet. Vissa utförelseärenden som rör krigsmateriel är av sådan art att överläggning med nämnden är påkallad. Det har emellertid bedömts önskvärt att ge även andra enskilda utförelseärenden av principiell vikt en bredare politisk förankring. Riksdagen beslutade därför år 1984 på grundval av prop. 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Nämnden ombildades den 1 februari 1996 till Exportkontrollrådet i samband med tillskapandet av Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Samtidigt breddades dess sammansättning för att återspegla den bredare sammansättning som Utrikesnämnden idag har. I Exportkontrollrådet är därför samtliga riksdagspartier representerade. Rådet har 10 ledamöter. En aktuell lista på rådets ledamöter finns på ISP:s webbplats www.isp.se.

Samråd skall ske med Exportkontrollrådet innan beslut fattas i viktigare ärenden. Rådet sammanträder på kallelse av ISP:s myndighetschef, krigsmaterielinspektören, som även leder överläggningarna. Vid rådets sammanträden presenterar ISP samrådsärenden för övervägande. Vidare redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de mottagarländer som är

aktuella, och Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar avseende ärendenas försvarspolitiska betydelse. En strävan i rådet är att uttolka riktlinjerna på ett konsistent sätt, till ytterligare vägledning för inspektionen.

Vidare ges ledamöterna full insyn i handläggningen av utförelseärenden genom att samtliga utförelsebeslut för exportförsäljning fortlöpande redovisas. Genom denna procedur säkerställs en parlamentarisk insyn i tillämpningen av lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Krigsmaterielinspektören har även att vid behov höra rådet i frågor som rör tillämpningen av lagen (1998:397) om strategiska produkter.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen skall överlägga med Utrikesnämnden om.

Under år 2000 höll Exportkontrollrådet nio sammanträden, jämfört med sju år 1999.

7 Det teknisk-vetenskapliga rådet

För att bistå krigsmaterielinspektören med beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel inrättades år 1984 ett särskilt teknisk-vetenskapligt råd med företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Under år 2000 höll rådet 3 sammanträden, lika många som under 1999 och 1998.

Genom tillskapandet av Inspektionen för strategiska produkter har det teknisk-vetenskapliga rådets arbetsområde breddats till att vid behov även omfatta produkter med dubbla användningsområden.

8 Informationsverksamhet avseende exportkontroll

Sverige verkar internationellt för en ökad öppenhet kring handeln med krigsmateriel. Även nationellt görs ansträngningar för att sprida kunskap inom detta område. Regeringens offentligt redovisade årliga skrivelse om den svenska exporten är ett led i regeringens ansträngningar för ökad öppenhet. Den årliga skrivelsen publiceras på svenska och engelska och finns tillgänglig på webbplatserna www.ud.se, www.lagrummet.gov.se; www.regeringen.se samt i Rixlex (www.riksdagen.se).

Den årsrapport som upprättas inom ramen för EU:s uppförandekod för vapenexport utgör ett viktigt instrument för att öka insynen på europeisk nivå. Sverige verkar för att denna rapport kontinuerligt skall förbättras och utökas. Uppförandekoden återges i bilaga 4 till denna skrivelse men finns även på www.isp.se. Som ytterligare en åtgärd för att främja informationstillgången på detta område internationellt har regeringen fortsatt att bidra ekonomiskt till SIPRI:s Internet-databas (www.sipri.se) som innehåller information om

nationella och internationella exportkontrollsystem samt viss statistik över innehav och export.

Att verka nationellt för spridning av kunskap om exportkontrollen, både till allmänheten och till de företag som berörs är en viktig uppgift för Inspektionen för strategiska produkter (ISP). ISP gav 1998 ut en reviderad upplaga av den handbok som senast gavs ut av dåvarande Krigsmaterielinspektionen år 1993. Handboken är främst avsedd för dem som inom försvarsindustrin och vid statliga myndigheter har befattning med ärenden som rör tillverkning och utförelse av krigsmateriel. Handboken redovisar gällande lagstiftning, regelverk och handläggningsordning för tillståndsärenden. En motsvarande handbok för verksamhetsgrenen Strategiska Produkter publicerades 1998. Under år 2000 har ISP på sedvanligt vis anordnat seminarier och informationsmöten om sin verksamhet riktat i första hand till befattningshavare inom industrin. Myndigheten upprättade 1998 en utförlig hemsida på Internet. Adressen är *www.isp.se*. Under år 2000 har hemsidan vidareutvecklats och även översatts till engelska. Under år 2000 publicerade ISP även en årsbok, med översättning till engelska. Denna utgör en populärare form av ISP:s årsredovisning och med inslag även av sådan information som lämnas i regeringens årliga skrivelse till Riksdagen.

9 FN-registret och annan internationell rapportering om vapenöverföringar

Förenta nationernas generalförsamling antog i december 1991 en resolution som anmodar medlemsländerna att årligen till ett register över konventionella vapen redovisa såväl sin import som sin export av tyngre konventionella vapen. Handeln med följande sju vapenkategorier rapporteras: stridsvagnar, pansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter. I samråd med försvarets myndigheter och Inspektionen för strategiska produkter (ISP) sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med den ovannämnda resolutionen överlämnas till FN.

För FN-registrets åttonde år, 1999, hade till 2001 års början 92 av FN:s 185 medlemsländer (jämfte observatörslandet Schweiz) lämnat uppgifter om sin export och import av de sju kategorierna tyngre vapen. Genom att rapporter föreligger från alla större exportörer utom Nordkorea och alla större importörer utom några länder i Mellanöstern, beräknas drygt 90 % av den legala världshandeln med angivna vapen omfattas av registret. Sverige deltar endast i begränsad omfattning i världshandeln med aktuella tyngre vapensystem.

För år 1999, som är det senaste rapportåret, redovisade Sverige import från Tyskland av 3 stridsvagnar Leopard 2 (Strv 122) och 1 splitterskyddat

trupptransportfordon av typen MT-Lbu (Pbv 4020). Sverige redovisade även import från Schweiz av 3 pansarfordon av typen Piranha (Pbv 4020). På exportsidan rapporterade Sverige utförelse av 35 stridsfordon CV 9030 till Norge. Rapporten för år 2000 sammanställs senare under året, efter färdigställandet av denna skrivelse.

Sverige verkar på olika sätt för ökad rapportering till FN-registret och för större öppenhet om transfereringar av krigsmateriel. Dessa ansträngningar ingår som ett led i Sveriges strävan att öka den allmänna öppenheten på detta område för att därmed öka förtroendet länder emellan och förbättra informationsunderlaget för en ansvarsfull exportkontroll.

I Organisationens för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) säkerhetsforum har de deltagande 55 länderna enats om att iaktta vissa principer vid transfereringar av krigsmateriel, bl.a. att i olika former årligen utbyta information om handeln med krigsmateriel inom OSSE och att lämna uppgifter till FN-registret.

Wassenaararrangemangets rapporteringsmekanism avseende krigsmateriel följer i stort de sju kategorier som rapporteras till FN-registret, vissa kategorier har emellertid förfinats genom införande av undergrupper. De 33 medlemsstaterna har enats om att två gånger årligen rapportera enligt en överenskommen praxis, och att ytterligare information då kan inkluderas på frivillig basis. Denna överenskommelse syftar till att göra det möjligt för medlemsstaterna att på ett tidigt stadium uppmärksamma destabiliserande ansamlingar av vapen. Även export av produkter och teknik med dubbla användningsområden inrapporteras till Wassenaararrangemanget två gånger årligen.

Samråd om rapporteringen till FN-registret sker sedan 1995 med övriga medlemmar av EU. I en skrivelse till FN:s generalsekreterare har EU uppmanat övriga FN-medlemmar att lämna uppgifter även om innehav och egen produktion av den krigsmateriel som omfattas av registret i syfte att göra detta mera användbart. Sverige lämnade denna typ av uppgifter till registret första gången 1997. En översyn av registret skedde under 2000 dock utan att några konkreta framsteg kunde noteras beträffande utvidgning av registret.

Som ett led i Sveriges strävan efter ökad öppenhet internationellt har sedan 1990 regeringens redogörelse till riksdagen över krigsmaterielexporten överlämnats till FN i engelsk översättning. Sedan 1996 finns uppgifter lämnade till FN-registret tillgängliga på FN:s webbplats (www.un.org).

10 Samarbetet inom EU på exportkontrollområdet

Krigsmaterielområdet har identifierats som ett lämpligt område för samarbete inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik

(GUSP). I rådsarbetsgruppen COARM (Council Working Group on Conventional Arms Exports) diskuterar de femton medlemsstaterna regelbundet olika frågor med anknytning till handeln med krigsmateriel. Det kan exempelvis vara fråga om att utbyta information om synen på enskilda exportdestinationer, eller gemensamt diskutera hur nationella regelsystem kan vidareutvecklas för att ta hänsyn till nya förhållanden. Utöver denna arbetsgrupp finns även ad hoc-gruppen POLARM (ad hoc Working Party on a European Armaments Policy), som enligt sitt mandat från 1995 bl.a. har till uppgift att analysera alternativen för en europeisk försvarsindustripolitik och föreslå fortsatta åtgärder inom ramen för gemenskapsrätten eller EU:s regelverk.

Den gemensamma uppförandekod för vapenexport som EU:s ministerråd antog den 8 juni 1998 utgår från och preciserar ytterligare de gemensamma kriterier för krigsmaterielexport som beslutades av Europeiska rådet i Luxemburg år 1991 och i Lissabon år 1992. Texten till koden bifogas som bilaga 4. I koden anges ett antal kriterier som skall tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Dessa kriterier överensstämmer i allt väsentligt med de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. Koden representerar en minsta gemensam nämnare på exportkontrollområdet och hindrar inte enskilda medlemsstater från att vara mer restriktiva. Medlemsstaterna ger i koden uttryck för sin avsikt att förstärka utbytet sinsemellan av relevant information för att uppnå en ökad insyn och att gradvis närma den förda exportpolitiken i de olika medlemsstaterna. Medlemsstaterna skall bl.a. informera varandra om potentiella exportaffärer som inte medges, s.k. *denials*. En medlemsstat som har meddelat en *denial* skall konsulteras om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion.

Enligt uppförandekoden skall en årlig rapport sammanställas. Varje medlemsstat upprättar således en rapport över sin export av krigsmateriel samt om tillämpning av koden för året som gått. Rapporterna sammanställs av ordförandeskapet och diskuteras vid ett årligt möte i COARM. I samband med mötet utvärderas uppförandekodens effekter och eventuella förbättringar av koden diskuteras. Därefter sammanställs en slutlig rapport som antas av ministerrådet.

Den andra årliga rapporten enligt uppförandekoden antogs av rådet i november 2000. I linje med svenska målsättningar offentliggjordes rapporten, liksom föregående år, i EGT (Europeiska gemenskapernas officiella tidning). Rapporten innehåller bl.a. de riktlinjer som har antagits för att förbättra tillämpningen av koden, prioriteringar för framtida samordnade åtgärder och viss statistik över medlemsstaternas export av konventionella vapen. Rapporten visar att medlemsstaterna under året bl.a. har antagit en gemensam europeisk förteckning över krigsmateriel, vilket innebär ett viktigt framsteg i arbetet med att öka effektiviteten ytterligare i den gemensamma uppförandekoden. Vidare har framsteg kunnat noteras beträffande kontrollen av civil materiel som kan användas för att kränka mänskliga rättigheter. En lista över sådan materiel har fastställts och

Europeiska kommissionen uppmanats att skyndsamt utarbeta en kontrollmekanism inom ramen för första pelaren. Man har även fortsatt att utbyta information om tillämpningen av FN:s, EU:s och OSSE:s embargo i syfte att utveckla en gemensam praxis.

Enligt uppförandekodens tillämpningsbestämmelser skall EU:s medlemsstater uppmantra andra vapenexporterande länder att ansluta sig till kodens principer. Ett led i detta arbete var undertecknandet i december år 2000 av en gemensam deklaration mellan EU och USA om att i det internationella arbetet verka för ökad öppenhet och en ansvarsfull exportkontrollpolitik.

Hittills har de till EU associerade staterna i Central- och Östeuropa, Kanada, Cypern samt de EFTA-länder som är medlemmar av EES, dvs Norge, Island och Liechtenstein anslutit sig till kodens principer. Under år 2000 har även Turkiet och Malta anslutit sig till dessa principer.

Under det första halvåret 2001 innehar Sverige ordförandeskapet för EU. Resultatet av sådana initiativ som tas under den perioden redovisas i nästa års skrivelse till Riksdagen.

11 Internationella vapenembargon

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd om vapenembargon utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt riktlinjerna för krigsmaterielexport. Under år 2000, hela eller delar av året, gällde bindande embargo beslutade av FN:s säkerhetsråd mot Angola (UNITA), Irak, Förbundsrepubliken Jugoslavien, Liberia, Libyen, Rwanda, Sierra Leone och Somalia. Vidare omfattades Afghanistan, Armenien, Azerbajdzjan, Etiopien, Eritrea och Yemen av ej bindande embargo beslutade av FN.

EU:s medlemsstater iakttar fullt ut FN:s säkerhetsråds bindande beslut om vapenembargon. Säkerhetsrådets rekommendationer om restriktivitet (markerade ovan som ej bindande embargo) har inte samma bindande karaktär och tillämpningen prövas därför från fall till fall. Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i EU beslutas med enhällighet om vissa vapenembargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa får ses som ett utslag av medlemsstaternas vilja att reagera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågeställningar. Ett vapenembargo beslutat av EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella exportkontrollregelverk. EU upprätthöll under hela eller delar av år 2000 embargo mot Afghanistan, Bosnien och Hercegovina, Burma/Myanmar, Etiopien, Eritrea, Indonesien, Irak, Förbundsrepubliken Jugoslavien, Kina, Demokratiska Republiken Kongo, Kroatien, Libyen, Sierra Leone och Sudan. EU:s medlemsstater iakttog vidare även under år 2000 ett vapenembargo mot Nagorno-Karabakh som 1992 beslutades av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

12 Internationella ansträngningar för att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar och okontrollerad spridning av lätta vapen

Sverige arbetar tillsammans med andra länder för verkningsfulla åtgärder mot det lidande som spridningen och användningen av lätta vapen orsakar i dagens konflikter. Begreppet lätta vapen omfattar i princip handeldvapen och andra vapen som är avsedda att bäras och användas av en eller ett par personer men någon enhetlig definition har ännu inte fastställts.

Arbetet med att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar, okontrollerad spridning och illegal handel pågår sedan flera år i olika internationella fora. Sverige verkar för att varje land skall bedriva en ansvarsfull exportpolitik på grundval av heltäckande lagar och regler, samt inrätta effektiva kontrollsystem och upprätthålla en väl fungerande administration för att kontrollera tillverkare, köpare och säljare, agenter och mellanhänder.

Sverige fäster särskild vikt vid kontrollen av vapenhandlare och vid ökad öppenhet och transparens i vapenhandeln. Den svenska lagstiftningen, som även kontrollerar när personer och företag agerar som förmedlare i vapentransaktioner, utgör ett av de exempel som framhålls i det internationella arbetet.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) antog i november 2000 ett lätta vapen-dokument som innehåller normer, principer och åtgärder avseende bl.a. tillverkning och märkning av lätta vapen, registerhållning, exportkontroll och exportkriterier, transparens, säker förvaring samt överskottsmateriel.

Under året har Sverige vidare aktivt deltagit i förberedelserna inför den FN-konferens om illegal handel med lätta vapen i alla dess aspekter som kommer att äga rum i New York i juli 2001. Sveriges och EU:s målsättning är att konferensen skall anta politiskt bindande handlingsprogram med konkreta åtgärder som prioriterar exportkontroll, internationellt samarbete och bistånd till utsatta länder.

Viktiga instrument i det internationella arbetet är också EU:s program för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen (1997), EU:s gemensamma åtgärd för att bekämpa destabiliserande anhopning och spridning av handeldvapen och lätta vapen (1998) samt EU:s uppförandekod för vapenexport (1998).

13 Försvarsindustrin och internationellt samarbete på

krigsmaterielområdet ur ett exportkontrollpolitiskt perspektiv

Mot bakgrund bl.a. av den svenska försvarsmaktens krympande materielanslag och den vikande internationella försvarsmaterielmarknaden konstaterades i prop. 1996/97:4 (s. 154) om totalförsvar i förnyelse, som antagits av riksdagen (bet. 1996/97:FöU1), samt i propositionen *Det nya försvaret* (prop. 1999/2000:30), att ett väsentligt utökat internationellt samarbete framstår som en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad och för försvarsmaktens anpassningsförmåga. Det har således sedan ett antal år stått klart för statsmakterna att svensk försvarsindustris framtida industriella förmåga och kapacitet till väsentlig del kommer att baseras på ömsesidiga industriella internationella beroenden och på det växande mellanstatliga samarbetet som är en följd av försvarsindustrins internationalisering. Denna avgör indirekt vilken industrikapacitet Sverige fortsättningsvis kommer att ha, vilket i sin tur påverkar materieförsörjningen av det svenska försvaret. En säker materieförsörjning är nödvändig för att upprätthålla trovärdigheten för försvarets förmåga att kunna anpassas. För ett militärt alliansfritt land som Sverige är det ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse att omvärlden har tilltro till denna anpassningsförmåga. Regeringens bedömning är att Sverige, genom att fortsatt delta i det internationella samarbetet på försvarsmaterielområdet, säkrar Sveriges långsiktiga utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.

Rationaliseringstakten i Europa har under senare år tilltagit. Man har dock ännu inte nått den nivå på sammanslagningar som förekommit i branschen i USA och det återstår att se hur långt europeisk industri väljer att gå.

Svensk försvarsindustri har genomfört ett antal omstruktureringsåtgärder. Det brittiska företaget Alvis plc förvärvade således hösten 1997 Hägglunds Vehicle AB i Örnsköldsvik. Under år 1998 genomfördes en samordning av explosivämnes- och ammunitionstillverkningskapacitet i Sverige, Norge och Finland i de två företagskonstellationerna NAMMO (Sverige, Norge och Finland) och NEXPLO (Sverige och Finland). På svensk sida berördes Bofors LIAB AB, Bofors Explosives AB m.fl. företag. Sedan flera år samarbetar Saab AB med British Aerospace (BAe) i Storbritannien, som ägare till 35 % av aktierna i Saab AB, om utvecklingen och marknadsföringen av en exportversion av det svenska stridsflygplanet JAS 39 Gripen. Under år 1999 förvärvades Kockums AB, inklusive Karlskronavarvet, av det tyska varvet Howaldtwerke-Deutsche Werft AG (HDW), samtidigt som Celsius AB förvärvade en andel i det tyska bolaget. Efter riksdagens godkännande beslutade regeringen i början av år 2000 att avyttra statens andel av Celsius-koncernen till Saab AB.

Under året konsoliderades så försvarsindustrin i Sverige genom att Saab AB efter ett offentligt bud förvärvade samtliga aktier i Celsius AB. Den därpå följande omstruktureringen ledde till skapandet inom koncernen av

sex affärsområden med ett knappt 30-tal bolag. Konsolideringen föranledde vidare bl.a. att kärnan i gamla Bofors AB, Bofors Weapon Systems AB, förvärvades av det amerikanska företaget United Defense Industries Inc under sommaren år 2000. Den nationella konsolideringsprocessen är sannolikt därmed inte avslutad, även om takten av naturliga skäl kan komma att avta något.

Den 6 juli 1998 undertecknade Sveriges försvarsminister en avsiktsförklaring tillsammans med försvarsministrarna i Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien och Tyskland, om att inleda diskussioner i syfte att identifiera åtgärder för att underlätta den europeiska försvarsindustrins omstrukturering. Denna avsiktsförklaring, eller "Letter of Intent" (LoI), ledde till upprättandet av en exekutivkommitté, med en representant för envar av de sex staterna. Kommittén fick ansvaret för att förhandla och lägga fram förslag om internationella instrument inom området. Under kommittén etablerades mellan staterna sex arbetsgrupper på tjänstemannanivå. Grupperna studerade och behandlade frågor om leveranssäkerhet, exportkontrollprocedurer, harmonisering av militära krav, forskning och teknologi, säkerhetsskydd samt hantering av teknisk information. De tekniskt komplicerade förhandlingarna pågick till december 1999.

Exekutivkommittén beslutade den 9 maj och den 11 juli år 2000 om ett förslag till ramavtal (Framework Agreement) om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin. Regeringen beslutade den 20 juli 2000 att avtalet skulle undertecknas och så skedde också den 27 juli 2000 i samband med ett försvarsministermöte i Storbritannien. Redan i proposition 1999/2000:30, *Det nya försvaret*, gjorde regeringen bedömningen att det kommande ramavtalet skulle få en sådan karaktär att den borde underställas riksdagen för godkännande. En proposition om godkännande av ramavtalet överlämnades till riksdagen i januari 2001 och avtalet godkändes genom riksdagsbeslut den 28 mars (Prop 2000/01:49, bet.2000/01:UU8, rskr 2000/01:171).

Vad gäller exportkontrollavsnittet i avtalet föreligger ett resultat som, i enlighet med den svenska regeringens målsättning, ryms inom ramen för gällande svenska regelverk. Det parlamentariskt sammansatta Exportkontrollrådet har kontinuerligt hållits orienterat om förhandlingarna. Information om arbetets fortskridande har vid skilda tillfällen vidare lämnats i riksdagens Utrikes-, Försvars- och Näringsutskott, samt vid ett tillfälle i Utrikesnämnden. Ramavtalet träder i kraft successivt med början under våren 2001, i takt med att nationella ratificeringar föreligger. Ett fördjupat arbete på de sex delområdena inom ramavtalet har redan påbörjats mellan de sex avtalsparterna. Målsättningen är att inom ett år söka avsluta det praktiska arbetet på myndighetsnivå med en nationell implementering av ramavtalet, till stöd för omstruktureringar vars genomförande naturligen ankommer på industrin själv. På litet längre sikt kommer frågan om andra europeiska försvarsindustrinationers deltagande i s.k. LoI-projekt att aktualiseras och övervägas i kretsen av avtalslutande parter.

För att svensk försvarsindustri skall kunna hävda sig i omstruktureringsprocessen och önskvärda samarbeten uppnås, fordras att företagen har kvalificerad teknisk kompetens som kan attrahera beställningar på materielområdet. I 1996 års försvarsbeslut konstaterades att krigsmateriel-exporten var av fortsatt försvarspolitisk vikt och att det därför var önskvärt att regeringen och svenska myndigheter på ett mer aktivt och strukturerat sätt stöttade försvarsindustrins exportansträngningar i större materielprojekt, under förutsättning att exportansträngningarna stod i överensstämmelse med riktlinjerna för krigsmaterielexport. Inom Regeringskansliet koordineras detta stöd sedan 1996 genom en särskild arbetsgrupp på statssekreterarnivå. Samtidigt inrättades en särskild befattning på tjänstemannanivå inom Regeringskansliet med uppgift att svara för den löpande samordningen av det exportfrämjande stödet.

14 Utvecklingen av internationell handel med krigsmateriel

I sin årsbok och i en särskild databas sammanställer SIPRI viss statistik över överföringar av krigsmateriel i världen. Enligt senast tillgängliga uppgifter från SIPRI fortsatte överföringarna av tyngre konventionella vapen att minska under år 2000. I fasta priser minskade överföringarna med 26,5 % år 2000 jämfört med föregående år. I den lista som SIPRI årligen publicerar över exportländer avseende tyngre konventionella vapen (flygplan, krigsfartyg, artilleri, pansarfordon, missiler samt målsöknings- och radarsystem) ligger Sverige för perioden 1996-2000 oförändrat på 15:e plats med 0,56 % av världens totala export, som för denna period uppgick till 104 252 mrd dollar i 1990 års priser. Största exportland är USA som under samma tid svarade för ca 47 %, närmast följd av Ryssland (15 %), Frankrike (10 %), Storbritannien (7 %) och Tyskland (5 %).

Ledande importör av tyngre konventionella vapen var under perioden 1996-2000 Taiwan med 12 % av den totala importen, närmast följd av Saudiarabien (8 %), Turkiet (5,4 %), Sydkorea (5,1 %) och Kina (5,0 %). Sverige intog en 38:e plats för motsvarande period med 0,6 % av världens totala import av tyngre konventionella vapen.

15 Korruption inom internationell handel med krigsmateriel

Det seminarium om korruption inom handeln med krigsmateriel som anordnades i samarbetet med Transparency International, samlade ett tjugotal deltagare i Stockholm i februari 2000. Deltagarna hade inbjudits från fyra olika kategorier: statsförvaltningen, den militära sektorn, försvarsindustrin

samt den akademiska världen. Såväl producentländer som konsumentländer fanns representerade, liksom länder på olika ekonomisk utvecklingsnivå. Under seminariet belystes korruptionen inom vapenhandeln ur olika aspekter och potentiella åtgärder för att komma tillrätta med problemet identifierades. Rapporten från mötet har presenterats för en vidare internationell krets genom det svenska EU-ordförandeskapets hemsida (www.eu2001.se). Stockholms-initiativet kommer att följas upp med aktiviteter under det svenska ordförandeskapet och en andra konferens i Storbritannien under våren 2001.

Avdelning II – Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden

16 Samarbetet inom multilaterala exportkontrollarrangemang

Under den senare delen av 1980-talet och under hela 1990-talet har frågan om icke-spridning av massförstörelsevapen haft en framstående position på den internationella agendan. Det finns flera orsaker till varför frågan har rönt ett sådant intresse; indikationer på att vissa länder i instabila regioner har visat intresse att anskaffa massförstörelsevapen, avslöjandena om Iraks program för massförstörelsevapen och hur nära landet hade varit att utveckla kärnvapen samt indikationer på ett ökat intresse från icke-statliga aktörer att anskaffa massförstörelsevapen.

Termen "massförstörelsevapen" brukar reserveras för kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel. Därutöver brukar ballistiska missiler med lång räckvidd samt kryssningsmissiler inkluderas i arbetet att hindra spridningen av massförstörelsevapen. Med begreppet "icke-spridning" avses ofta de multilaterala åtgärder som vidtagits med syfte att stävja spridningen av massförstörelsevapen. Dessa åtgärder har framförallt tagit sig uttryck i dels ett antal multilaterala konventioner och dels i ett antal mera informella s.k. exportkontrollarrangemang.

Vad gäller den förstnämnda kategorien kan man särskilt omnämna 1968 års *Fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen* (NPT), 1972 års *Konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt deras förstöring* (BTWC) samt 1993 års *Konvention om förbud mot utveckling, produktion, lagring och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring* (CWC). Sverige är fördragsslutande part till alla tre konventionerna (jfr SÖ 1970:12; SÖ 1976:18 samt SÖ 1993:28).

Under 1968 års NPT förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot, eller tillverka, kärnvapen samtidigt som de fem kärnvapenmakterna åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna under fördragets artikel III att inte

överföra atområbränsle eller särskilt klyvbart material, eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material, till någon icke-kärnvapenstat med mindre än att materialet eller utrustningen står under det internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll. I enlighet med artikel III i 1972 års BTWC åtar sig parterna bl.a. att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel. Likaledes föreskriver artikel I i 1993 års CWC en allmän skyldighet med innebörd att parterna inte skall direkt eller indirekt överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

Det skall särskilt noteras att även om de internationella avtalens primära syfte är att nedrusta och förhindra spridning av massförstörelsevapen så innehåller alla tre bestämmelser om att parterna skall främja handel för fredliga ändamål. Denna inriktning har sin grund i att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden – dvs. de har fullt legitima och fredliga användningsområden samtidigt som de kan användas för vapenändamål. Sådana produkter med dubbla användningsområden - dvs. produkter som kan användas för både civila och militära ändamål – benämndes tidigare i svensk lagstiftning som "strategiska produkter".

I syfte att underlätta det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett trettiotal länder slutit sig samman i ett antal multilaterala exportkontrollarrangemang: Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers' Group (NSG), Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR) samt Wassenaar-arrangemanget (WA). Medlemskapet i dessa exportkontrollarrangemang redovisas i Bilaga 5. Syftet med arrangemangen är att mellan medlemmarna främja informationsutbyte angående spridningsrisker samt att identifiera varor och teknologier som kan användas för framställning av massförstörelsevapen och vars utförelse således bör kontrolleras på ett samordnat sätt. Rent allmänt kan sägas att en betydande del av arbetet inom dessa arrangemang syftar till att hålla produktlistorna aktuella i ljuset av den teknologiska utvecklingen. Exportkontrollarrangemangen skiljer sig dock från de ovannämnda konventionerna i det att de inte är baserade på några folkrättsligt bindande avtal. Grunden för samarbetet i de multilaterala arrangemangen står snarare att finna i nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll över de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska produkter. Ett deltagande i dessa exportkontrollarrangemang kan således ses som en åtgärd som underlättar uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelserna enligt ovan angivna konventioner om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat när det gäller anskaffning av massförstörelsevapen.

Två nyckelbegrepp i det multilaterala samarbetet är "denials" samt "no-undercut". En medlem i ett arrangemang som har nekat ett utförelsetillstånd för en specifik transaktion med hänvisning till arrangemangens målsättningar (en s.k. "denial") förväntas informera de övriga medlemmarna

om sitt beslut. De övriga medlemmarna i arrangemanget förväntas då konsultera den stat som utfärdade denna "denial" om de avser besluta om utförelsetillstånd för en motsvarande transaktion. Detta konsultationsförfarande brukar benämnas som principen om "no-undercut". Systemet med att meddela "denials" tillämpas inom NSG, AG, MTCR samt WA. Proceduren med "no-undercut"-konsultationer tillämpas inom NSG, MTCR samt AG.

Zanggerkommittén

Zanggerkommittén bildades år 1974. Sverige har deltagit i arbetet inom kommittén allt sedan 1970-talet. Den bakomliggande orsaken till etablerandet av detta samarbete står att finna i tillämpningen av artikel III i NPT. Som noterades ovan skall parterna inte överföra utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material med mindre än att IAEA:s kontroller tillämpas. Relativt snart efter ikraftträdandet av NPT uppstod olika tolkningar rörande vilken utrustning eller materiel som omfattades av artikel III. I syfte att finna en lösning på tolkningsfrågan tillsattes år 1971 en kommitté bestående av representanter från stater som hade undertecknat NPT. Tre år senare resulterade kommitténs arbete i två memorandum: ett som definierade vad som avsågs med atområbränsle och särskilt klyvbart material (Memorandum A), samt ett i vilket den utrustning eller materiel som konstruerats speciellt för tillverkning av särskilt klyvbart material definierades (Memorandum B, även kallad "the trigger list" på grund av att utförelse av den utrustning eller materiel som angavs skulle aktualisera IAEA-kontroll). År 1990 överenskom medlemmarna om att sammanföra de två listorna i en konsoliderad "trigger list". Genom åren har verksamheten inom Zanggerkommittén varit inriktad på att hålla den konsoliderade listan aktuell i ljuset av den tekniska utvecklingen. Zanggerkommitténs kontrollista med tillhörande förklaringar finns återgiven i IAEA:s informationscirkulär nr 209 (INFCIRC/209/Rev. 2). Under år 2000 har medlemmarna samarbetat i syfte att främja öppenhet kring kommitténs arbete samt verkat för att klargöra exportkontrollens roll inom ramen för NPT.

Nuclear Suppliers' Group

Arbetet under tidigt 1970-tal inom Zanggerkommittén omfattade länder som hade undertecknat NPT. Vid denna tidpunkt fanns det dock betydelsefulla länder som stod utanför icke-spridningsfördraget. I syfte att även inkludera dessa i ansträngningarna att stävja spridningen av kärnvapen bildades vid mitten av 1970-talet, den s.k. "Londonklubben" (senare benämnd Nuclear Suppliers' Group). En bidragande orsak härtill var även den kärnsprängning som Indien genomförde år 1974. År 1976 överenskom medlemmarna i NSG

om en mera omfattande kontroll av utförelse av produkter som kunde användas för framställning av kärnämne för vapenbruk. Dessa riktlinjer finns publicerade i ett informationscirkulär från IAEA: INFCIRC/254/Rev. 4/Part 1).

Sverige blev tidigt medlem i denna regim och deltog i arbetet med framtagandet av riktlinjerna. Arbetet inom NSG fick förnyad aktualitet i början av 1990-talet efter avslöjanden om hur nära Irak hade varit att lyckas utveckla kärnvapen och hur export av kärnrelaterat material hade bidragit till detta. Medlemmarna beslutade vid ett möte i Haag i mars 1991 att uppdatera riktlinjerna samt överväga att utöka exportkontrollen från att huvudsakligen kontrollera produkter och materiel relaterade till kärnbränslecykeln till att även omfatta produkter med dubbla användningsområden som kan användas vid konstruktion av kärnvapen. Ett år senare antogs vid plenarmötet i Warszawa "Guidelines for Transfers of Nuclear-Related Dual-Use Equipment, Material and Related Technology". (Återgivna i INFCIRC/254/Rev. 4/Part 2). Under dessa kontrolleras sådan utrustning och materiel som inte är direkt relaterad till kärnämnet men som kan användas vid framställning av en kärnladdning. Inom NSG äger en kontinuerlig diskussion rum angående eventuella justeringar av riktlinjerna i ljuset av den teknologiska utvecklingen. Under år 2000 har en översyn ägt rum rörande NSG:s institutionella arrangemang. Vidare har medlemmarna övervägt ytterligare åtgärder när det gäller spridning av information om samarbetet.

Australiengruppen

Australiengruppen bildades år 1985. Bakgrunden till detta exportkontrollarrangemang står framförallt att finna i Iran-Irak konflikten under 1980-talet där det framkom att Irak hade erhållit en betydande nationell kapacitet att tillverka kemiska stridsmedel. Detta fick till följd att flera länder skärpte sin exportkontroll över kemikalier och viss kemisk tillverkningsutrustning. Dessa nationella åtgärder var dock inte koordinerade vilket fick till följd att graden av kontroll varierade från land till land. År 1985 tog Australien initiativ till ett möte med syfte att diskutera möjligheterna för en harmonisering av de nationella kontrollerna. Detta initiativ resulterade i att en lista på kemikalier som borde vara föremål för nationell exportkontroll upprättades. Flera av dessa kemikalier har även fullt fredliga användningsområden. I juni 1990 beslutade medlemmarna i Australiengruppen att utöka gruppens verksamhetsområde till att även omfatta mikro-organismer, toxiner samt viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel. Sverige blev medlem i Australiengruppen under år 1991.

Samarbetet inom Australiengruppen har länge varit utsatt för kritik från länder som menar att ett bibehållande av exportkontroll i förhållande till andra fördragsslutande parter till 1972 års BTWC samt 1993 års CWC är

diskriminerande. Gruppens medlemmar anser att sådan exportkontroll är nödvändig för att uppfylla de åtaganden man påtagit sig i de två konventionerna. Gruppen har därför under de senaste åren inlett ett omfattande informationsprogram för att tydliggöra det arbete som utförs inom gruppens verksamhetsområde. År 2000 lanserades bl.a. Australien-gruppens hemsida på Internet; www.australiagroup.net.

Det är den svenska regeringens uppfattning att vårt deltagande i Australiengruppen kan ses som en åtgärd som fordras för att uppfylla våra internationella förpliktelser under såväl 1972 års BTWC som 1993 års CWC, dvs. att förhindra spridning av biologiska och kemiska vapen.

Missilteknologikontrollregimen

På amerikanskt initiativ inledde år 1982 ett antal länder diskussioner om exportkontroll av missiler och missilteknologi. Den 16 april 1987 tillkännagavs att dessa diskussioner hade lett till framtagandet av riktlinjer för export av missilteknologi som de enskilda länderna, var för sig, hade för avsikt att implementera genom sin nationella lagstiftning. Till dessa riktlinjer tillfogades ett "Equipment and Technology Annex" i vilket de produkter som skulle omfattas av nationell exportkontroll identifierades. Detta samarbete kom att få namnet Missilteknologikontrollregimen (MTCR). MTCR:s kontrollistor omfattar fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler, raketer och missiler för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra system med obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler, mål- och spaningsplattformar) med en lastförmåga av minst 500 kilogram och en räckvidd av 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system samt andra produkter som kan användas för produktion av sådana missiler. Exportkontrollen under MTCR var ursprungligen inriktad mot att stävja spridningen av missiler som kunde användas för insats av kärnvapen. År 1993 utökades exportkontrollen till att omfatta vapenbärare även för kemiska och biologiska stridsmedel. Det skall även noteras att det i dag inte finns någon multilateral konvention som behandlar missiler. Sedan en kontroll över exporten i enlighet med MTCR:s riktlinjer infördes i svensk exportkontrolllagstiftning under år 1991 deltar även Sverige i samarbetet. Under år 2000 har medlemmarna i MTCR utarbetat ett utkast till en internationell uppförandekod rörande ballistiska missiler som skall vara öppen för alla stater att ansluta sig till. Utkastet innehåller en rad principer, åtaganden samt förtroendeskapande åtgärder som syftar till att stävja spridningen av ballistiska missiler. Mycket arbete återstår för att vinna bredare internationellt stöd för innehållet i detta utkast och för att formalisera innehållet i ett internationellt instrument.

Wassenaar-arrangemanget

Wassenaar-arrangemanget bildades 1996 som en efterträdare till det multilaterala exportkontrollsamarbete som tidigare hade bedrivits inom ramen för "Coordinating Committee on Multilateral Export Controls" (COCOM). Det kalla krigets slut gjorde det alltmer uppenbart att samarbetet inom COCOM måste utvidgas till att även omfatta forna östblocksländer. I november 1993 beslutade därför medlemmarna att de skulle ersätta COCOM med ett nytt forum och den 31 mars 1994 upphörde COCOM att existera. Sverige deltog i förhandlingarna om utformningen av det nya forumet från och med december 1994. I juli 1996 förelåg konsensus om grunddokumentet för detta nya forum som kom att uppkallas efter den plats i Nederländerna där en betydande del av förhandlingarna hade ägt rum - Wassenaar. Wassenaararrangemanget baserar, till skillnad från sin föregångare COCOM, sin verksamhet på föresatsen att handel med de varor som återfinns på kontrollistorna skall vara tillåten men måste övervakas i syfte att undvika destabiliserande ansamlingar och inriktar sig inte heller mot vissa i förväg identifierade stater. Enligt grunddokumentet "Initial Elements" är syftet med arrangemanget att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja transparens rörande överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom bidra till att undvika s.k. destabiliserande ansamlingar. Wassenaar-arrangemanget har en bredare och annorlunda produktinriktning än övriga exportkontrollarrangemang. Till grunddokumentet är två kontrollistor fogade: "Munitions List", som omfattar konventionell krigsmateriel, och "List of Dual-Use Goods and Technologies" som omfattar teknologi med civila och militära användningsområden som inte återfinns på övriga arrangemangs kontrollistor. Vad gäller kontrollen av den senare kategorin klargörs uttryckligen i "Initial Elements" att arrangemanget är avsett att komplettera och stärka samarbetet i de ovan nämnda arrangemangen utan att dubblera deras arbete. Exempel på produktkategorier som tillhör listan över produkter med dubbla användningsområden är speciella materialslag, framdrivningssystem, sensorer, lasrar, datorer, vissa kryptoprodukter samt särskilda utrustningar för telekommunikation, informationssäkerhet, elektronik, navigation, avionik, viss bearbetning samt viss marin utrustning.

Den översyn arrangemanget genomförde 1999 fastslog att grunddokumentet fungerar väl. Medlemsstaterna beslöt emellertid att fördjupa och effektivisera det löpande informationsutbytet i arrangemanget, och för att snabbare uppdatera produktlistorna för att bättre kunna möta den snabba tekniska utvecklingen på många områden. På krigsmaterielområdet kunde medlemsstaterna enas om en vidareutveckling av rapporteringskategorierna. Under 2000 har arbetet med att upprätta ett säkert datasystem för intern kommunikation inom arrangemanget framskridit. Systemet väntas tas i bruk under 2001. Vidare information kan hämtas på www.wassenaar.org.

17 En ny EG-förordning för kontroll av produkter med dubbla användningsområden

Europeiska unionens råd antog den 22 juni 2000 en ny rådsförordning, (EG) nr 1334/2000 om upprättandet av en ny gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden (EGT nr L 159, 30.6.2000 s.1) och slutförde därmed en lång revisionsprocess som startade med ett kommissionsförslag som lades den 15 maj 1998. Den nya förordningen trädde i kraft den 28 september 2000 och ersatte därmed rådsförordningen (EG) nr 3381/94 om upprättandet av en gemenskapsordning för kontroll av produkter med dubbla användningsområden, vilken trädde i kraft den 1 juli 1995. Till skillnad från de multilaterala exportkontrollarrangemang som beskrevs i föregående avsnitt är förordningen juridiskt bindande för Sverige. Den nya förordningen innebär att utrymmet för och behovet av nationell särreglering ytterligare minskar. Syftet har varit att så långt möjligt etablera fri rörlighet för kontrollerade produkter inom den inre marknaden samtidigt som de olika nationella systemen för kontroll av export till tredje land stärks och harmoniseras. Den tidigare förordningen visade sig vara för komplex för att hanteras på ett rutinemässigt sätt av tulltjänstemän vid gränserna, inte heller bidrog den tillräckligt för att underlätta för industrin att arbeta med ett transparent, konformt och förutsebart regelverk.

Förordningen förenar medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de multilaterala exportkontrollarrangemangen med friast möjliga handel inom den inre marknaden. Utvecklingen inom arrangemangen (NSG, MTCR, AG och WA) beaktas genom kontinuerliga ändringar och uppdateringar av varulistorna till förordningen. Dessa förändringar diskuteras i en tillfällig rådsarbetsgrupp. Tillämpningen av förordningen är föremål för regelbundna diskussioner i en samordningsgrupp som särskilt upprättats för detta ändamål och som leds av kommissionen. Den nya förordningens ikraftträdande medförde vissa förändringar. Exempelvis beslutas förordningens medföljande bilagor med stöd av artikel 133 i EG-fördraget inom ramen för gemenskapssamarbetet i första pelaren, vilket innebär att de får direkt verkan på det nationella planet.

En nyhet i den nya förordningen är att det finns ett uttryckligt tillståndskrav för programvara och teknik som även gäller överföring på elektronisk väg via exempelvis persondator, telefax och telefon till destinationer utanför EG. Muntlig överföring av teknik per telefon kontrolleras endast när tekniken ingår i ett dokument vars relevanta del läses upp, eller beskrivs i telefon på ett sådant sätt att resultatet i all väsentligt blir det samma.

Enligt artikel 6 i den nya förordningen införs ett generellt gemenskapstillstånd för export av vissa produkter till vissa tredje länder. Generella tillstånd lämnades emellertid på nationell nivå redan innan den nya EG-förordningens ikraftträdande. Gemenskapstillståndet får ses som ett viktigt led i strävan att ytterligare harmonisera den gemensamma exportkontrollen. Den nya tillståndstypen förenklar för de exporterande företagen genom att ett och samma tillstånd kan åberopas oavsett var utförseln från EU äger rum. Det nya gemenskapstillståndet är samtidigt ett uttryck för den samstämmighet som råder mellan medlemsstaterna beträffande export till vissa tredje länder.

En annan förändring står att finna i grunden för tillståndsgivningen. Till skillnad från tidigare, då prövningen av tillståndsärenden utgick ifrån nationella kriterier, inkluderar den nya rådsförordningens artikel 8 gemensamma kriterier som medlemsstaterna har att beakta vid sin prövning. Kriterierna avviker inte från de som tidigare användes i Sverige, men liksom gemenskapstillståndet är en gemensam kriterieuppsättning ytterligare ett steg mot en mer harmoniserad politik på detta område och en stabilare exportkontroll i EU som helhet.

Ett annat resultat av arbetet med den nya förordningen är att även tekniskt bistånd bringats under kontroll. I samband med att förordningen antogs i juni 2000 antogs även, inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), en gemensam åtgärd (2000/401/GUSP) om kontroll av tekniskt bistånd (EGT nr L 159, 30.6.2000 s. 216). Den gemensamma åtgärden reglerar tekniskt bistånd som ges utanför EG. Formen gemensam åtgärd valdes för detta ändamål eftersom den nya förordningen inte kan göras tillämplig på tjänster. Den gemensamma åtgärden omfattar enbart tekniskt bistånd som har samband med viss militär slutanvändning. Undantag görs också för sådana uppgifter som kan anses vara allmänt tillgängliga eller som utgör grundläggande vetenskaplig forskning.

Svensk lagstiftning

Rådsförordningen kompletteras av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt av tillhörande förordning (2000:1217). Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 2001 och ersatte lagen (1998:397) om strategiska produkter och förordningen (1998:400) om strategiska produkter.

Lagstiftningens definitioner hänvisar till dem som återfinns i artikel 2 i förordningen (EG) nr 1334/2000. Med tekniskt bistånd avses allt tekniskt stöd som har samband med reparation, utveckling, tillverkning, montering, testning, underhåll eller någon annan teknisk tjänst och som kan anta sådana former som utbildning, överföring av kunskaper och färdigheter eller konsulttjänster.

Tekniskt bistånd får inte lämnas utanför EG om det är avsett att användas i samband med utveckling, produktion, hantering, bruk, underhåll, lagring, detektion, identifiering eller spridning av kemiska eller biologiska vapen eller av kärnvapen eller andra kärnladdningar eller i samband med utveckling, produktion, underhåll eller lagring av missiler som är i stånd att bära sådana vapen.

Export och överföring av produkter med dubbla användningsområden är föremål för tillståndsgivning och tillståndsgivande myndighet är Inspektionen för Strategiska Produkter (ISP). Beträffande kärnämnen och material m.m. som återfinns i bilaga I till rådets förordning är det emellertid Statens Kärnkraftsinspektion (SKI) som meddelar tillstånd. Information om antalet till ISP inkomna utförelseärenden rörande produkter med dubbla användningsområden lämnas i Bilaga 2.

Till skillnad från vad som gäller under krigsmateriellagstiftningen – där utförelsetillstånd utgör undantag från ett generellt exportförbud – är förhållandet det omvända under regelverket för kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Här är utgångspunkten den att utförelsetillstånd skall ges såvida det inte strider mot utrikes-, eller säkerhetsintressen såsom dessa beskrivs i EG-förordningen.

Tillstånd kan även krävas för utförelse av produkter som inte är angivna i bilagorna till rådets förordning (EG) nr 1334/2000 om exportören har informerats av ISP att produkten är eller kan vara avsedd att användas i samband med massförstörelsevapen eller missiler som är kapabla att bära sådana vapen (jfr art 4.1 i förordningen). EG-förordningen innehåller också särskilda krav på tillstånd i vissa fall för export relaterad till militär slutanvändning eller krigsmateriel. Artikel 4.2 i den nya förordningen innehåller direktverkande bestämmelser om krav på tillstånd för export av produkter som inte är angivna i förordningens bilagor, men som är eller kan vara avsedda för militär slutanvändning i ett land som omfattas av ett FN-, EU- eller OSSE-embargo. Förordningen definierar utförligt begreppet ”militär slutanvändning” som olika former av bruk i samband med militära produkter, och i 3 § lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd förtydligas att med militära produkter skall förstås sådana produkter som utgör krigsmateriel enligt 1 § lagen om krigsmateriel. Den nya EG-förordningen innehåller också en bestämmelse som hämtats från svensk lagstiftning och nu införlivats i gemenskapsrätten. Bestämmelser i 7 § i dåvarande lagen om strategiska produkter har använts som förebild för artikel 4.3 i den nya förordningen, som uppställer ett direktverkande krav på exporttillstånd för produkter som inte är angivna i förordningens bilagor men som är eller kan vara avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligen har exporterats. Beträffande såväl artikel 4.1 som 4.2 och 4.3 krävs att exportören har blivit informerad av ISP om produktens

användningsområde. Exportören är emellertid också, enligt artikel 4.4 skyldig att upplysa den behöriga myndigheten, ISP, om exportören känner till att en produkt helt eller delvis är avsedd för sådan användning som regleras i artikel 4.1-3. ISP skall då avgöra om tillstånd skall krävas för exporten.

Bestämmelser som möjliggör kontroll av icke-listade produkter benämns "catch-all"-klausul och har tillkommit för att tillse att syftet med regleringen inte kringgås på grund av att produktlistorna sällan kan vara heltäckande i ljuset av den teknologiska utvecklingen (jfr artikel 4 i rådsförordningen).

Det har varit regeringens ambition att de rutiner som tillämpas i exportkontrollen skall vara rationella och effektiva, för att förenkla för såväl exportkontrollerande myndigheter som för de exporterande företagen. Ett framgångsrikt arbete i detta avseende kan medföra att exportföretagen också erhåller en fördel i förhållande till konkurrenter från länder där proceduren tar längre tid. Initiativ som syftar till att uppfylla denna målsättning tas löpande av såväl regeringen som ISP.

Lagen om produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd saknar liksom sin föregångare särskilda bestämmelser om möjligheten att erhålla förhandsbesked om huruvida ett utförseltillstånd kommer att ges vid en eventuell export av produkter med dubbla användningsområden till en specifik destination. En praxis har emellertid utvecklats på ISP med innebörden att myndigheten ger företag förhandsbesked. Denna ordning motiveras främst av att det finns ett givet intresse hos en exportör att få en uppfattning om möjligheterna att genomföra en transaktion med ett "riskland" innan offertarbetet påbörjas. Under år 2000 lämnades 10 förhandsbesked.

Immateriella överföringar

Ett aktuellt frågekomplex som under året varit föremål för arbete i flertalet exportkontrollarrangemang är frågan om den kontrollen av immateriella överföringar (s.k. "intangible transfers"), dvs. överföring av programvara eller teknik utan att någon fysisk produkt exporteras. Det kan vara frågan om elektronisk överföring av programvara eller teknisk information, såsom ritningar och utbildningsmaterial via t.ex. datalänk, fax eller Internet. Reglerna i exportkontrollarrangemangen utformades i allt väsentligt i en tid då programvara och datafiler spreds fysiskt från sändare till mottagare på magnetband, disketter och cd. Näten var långsammare och mindre tillförlitliga än idag och både säljare och köpare föredrog att få programvara, datafiler, m.m. förmedlade genom fysiska media.

Senare års mycket snabba utveckling av elektroniska informations- och kommunikationstjänster har medfört att det idag är både långsammare, dyrare och ofta mindre säkert att överföra teknik på det gamla sättet.

Elektronisk överföring har blivit regel snarare än undantag. Bristen på allmänt tillgängliga säkerhetslösningar, som tidigare var en återhållande faktor, är på väg att avhjälpas. Exportkontrollarrangemangen står inför ett växande kontrollproblem. Det råder allmän enighet om att elektronisk överföring åtminstone till viss del måste föras under kontroll för att inte exportkontrollens syften skall undergrävas genom ett kringgående av den fysiska kontrollen. Diskussionen handlar främst om hur man i praktiken kan kontrollera efterlevnaden av ett licenskrav för elektronisk export samtidigt som skyddet för grundläggande medborgerliga fri- och rättigheter upprätthålls.

Den nya rådsförordningen, (EG) nr 1334/2000 om upprättandet av en ny gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden anger i art 2 att med "export" innebär bl.a. "överföring av programvara eller teknik med hjälp av elektroniska medier, telefax eller telefon till en destination utanför gemenskapen". Med "exportör" avses bl.a. "Varje fysisk eller juridisk person som beslutar att överföra programvara eller teknik med hjälp av elektroniska medier, telefax eller telefon till destinationer utanför gemenskapen".

Elektronisk överföring av programvara eller teknik via datanät som t.ex. Internet kan ske på i huvudsak två sätt. Det ena sättet är via "e-post" där det finns en identifierad avsändare och mottagare. Det andra sättet är att sändaren gör programvaran eller tekniken tillgänglig på en "databas" (World Wide Web eller andra Internetdatabaser, så som t.ex. ftp-databaser), där den kan hämtas av en intresserad mottagare. Den senare metoden är mycket vanligt förekommande, bl.a. för att stödja marknadsföring och försäljning. Ett exportkontrollproblem är att mottagaren inte nödvändigtvis finns i EU utan kan finnas i ett tredje land, och att en sådan överföring, som ju initieras av mottagaren, egentligen kräver ett tillstånd.

I förordningen stipuleras i art 21.7 att i relevanta kommersiella dokument som avser överföring inom gemenskapen av produkter som skulle vara tillståndspliktiga vid export från gemenskapen, skall det tydligt anges att produkterna omfattas av kontroll vid export från gemenskapen. Detta betyder att en mottagare som hämtar programvaran eller tekniken från en databas görs uppmärksam på att här kan det föreligga exportkontroll. Tillsynen över efterlevnaden av de elektroniska överföringarna, liksom av export via elektroniska medier ger i sig upphov till svåra frågeställningar som sammanhänger både med skyddet av grundläggande medborgerliga fri- och rättigheter och med det speciella behovet av teknisk kompetens för att utöva tillsyn.

Enligt gällande svenska regler skall tullmyndigheterna endast utöva tillsyn över fysisk överföring och export av produkter. Detta är i analogi med motsvarande regler inom EU. Ansvar för tillsynen över elektroniska överföringar och elektronisk exporten har därför i den nya förordningen lagts på myndigheten ISP.

Regeringen har tagit initiativ till att kommissionen och medlemsstaterna arbetar gemensamt med den komplicerade frågan om elektronisk överföring och export, i syfte att främja en utveckling av nationella kontrollmekanismer som varken överdriver eller underskattar tillsynsbehovet och som inte är alltför disparata. Om kontrollnivån inte är harmoniserad i rimlig utsträckning föreligger en uppenbar risk för att lätttrölig elektronisk export söker sig den ”lättaste” vägen ut ur EU:s inre marknad till tredje land.

18 Kryptografi

I regeringens skrivelse till riksdagen 1998/99:116 om kryptografi, som beslutades den 6 maj 1999, redovisar regeringen sin uppfattning när det gäller vissa aspekter på användning och kontroll av kryptoprodukter.

Frågan om vilken grad av exportkontroll som skall utövas över kryptoprodukter tilldrar sig betydande uppmärksamhet både i Sverige och internationellt. Hänsyn måste tas både till dessa produkters viktiga roll för utvecklingen av elektroniska tjänster, och det säkerhetspolitiskt betingade intresset av att försvåra åtkomsten till starka krypton för exempelvis sådana användare som är länkade till utveckling eller produktion av massförstörelsevapen. Den internationella diskussionen bedrivs i första hand i Wassenaar-arrangemanget, där en ny varulista för informations-säkerhetsprodukter antogs i december 1998. I december 2000 uppmjukades kraven något genom att man för massmarknadsprodukter tog bort kravet på maximal längd på kryptonycklar (se den s.k. *Cryptography Note*). Den beskrivna förändringen motiveras av behovet att ompröva listans innehåll i ljuset av den snabba tekniska utvecklingen på området.

Regeringens ståndpunkt i denna fråga är att det finns fortsatta säkerhetspolitiska skäl att förhindra spridning av viss kryptoteknik till olämpliga mottagare i vissa länder. Friast möjliga handel med kryptoprodukter bör eftersträvas på EU:s inre marknad för att främja elektronisk kommunikation och handel samt IT-utvecklingen i Sverige och övriga EU. Här har den ovan redovisade översynen av förordningen för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden lett fram till att svenska leverantörer kan sälja nästan alla typer av kryptoprodukter i EU och i ett tiotal ytterligare länder, däribland USA, lika fritt som på den svenska hemmamarknaden.

Även mot tredje land verkar Sverige för en friare handel med kryptoprodukter med beaktande av de säkerhetspolitiska hänsynen. En internationell samsyn måste dock uppnås vad gäller bl.a. EU-ländernas kontroll mot tredje land. Om olika länder driver olika politik blir kontrollen i praktiken verkningslös och industriellt snedvridande. För en internationell samsyn talar också behovet av att undvika en situation där Sverige tillämpar en lägre grad av kontroll än andra viktiga exportländer. Detta skulle nämligen kunna få till följd att Sverige blev föremål för exportrestriktioner från dessa länders sida.

Det är regeringens målsättning att den begränsade exportkontroll av kryptoteknik som är motiverad skall upprätthållas på ett så snabbt och smidigt sätt att den i jämförelse med andra länders kontrollprocedurer inte skall medföra en konkurrensnackdel för svensk industri, utan helst ge en konkurrensfördel. Det "öppna" eller generella tillstånd som trädde i kraft år 1999 bl.a. för export av kryptoprodukter av massmarknadskaraktär till alla betydande exportmarknader, liksom en smidig kontrollprocedur i övrigt – bl.a. införs nu elektronisk licensansökan och licensgivning – underlättar för företagen. Det leder också till en bättre fokusering av exportkontrollen på ett begränsat antal kryptoprodukter och användare där kontrollintresset väger tyngre än frihandelsintresset.

Den förda politiken på kryptoområdet skall enligt regeringens ståndpunkt präglas av flexibilitet och lyhördhet i syfte att ta i beaktande det växande behovet av säker kommunikation, förändringar i andra länders politik och den fortsatta tekniska utvecklingen på området.

Svensk krigsmaterielexport år 2000

1 Bakgrund

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) följer kontinuerligt marknadsföring och export av krigsmateriel från Sverige. De företag (exklusive ett femtiotal s.k. handladdare – enskilda som tillverkar jaktammunition) som har tillstånd att bedriva verksamhet på krigsmaterielområdet – för närvarande omkring 120, varav ca 40 är aktiva som exportörer – är skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP. I prop.1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport uttalade regeringen sin avsikt att varje år lämna riksdagen en redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Föreliggande redogörelse avser den svenska krigsmaterielexporten år 2000.

2 Beviljade utförseltillstånd

Tabell 1. Beviljade utförseltillstånd för försäljning under åren 1989-2000 i löpande priser

År	Värde i löpande priser, mkr			Förändring i %		
	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
1989	7 245	-	-	+13,2	-	-
1990	2 869	-	-	-60,4	-	-
1991	2 487	-	-	-13,3	-	-
1992	2 992	-	-	+20,3	-	-
1993	6 106	1 942	4 164	+104,1	-	-
1994	4 268	1 991	2 277	-30,1	+2,5	-45,3
1995	6 543	2 011	4 532	+53,3	+1,0	+99,0
1996	2 859	662	2 197	-56,3	-67,1	-51,5
1997	5 061	2 481	2 580	+77,0	+274,8	+17,4
1998	3 273	1 449	1 824	-35,3	-41,6	-29,3
1999	7 153	1 082	6 071	+118,5	-25,3	+232,8
2000	4 640	2 369	2 271	-35,1	+118,9	-62,6

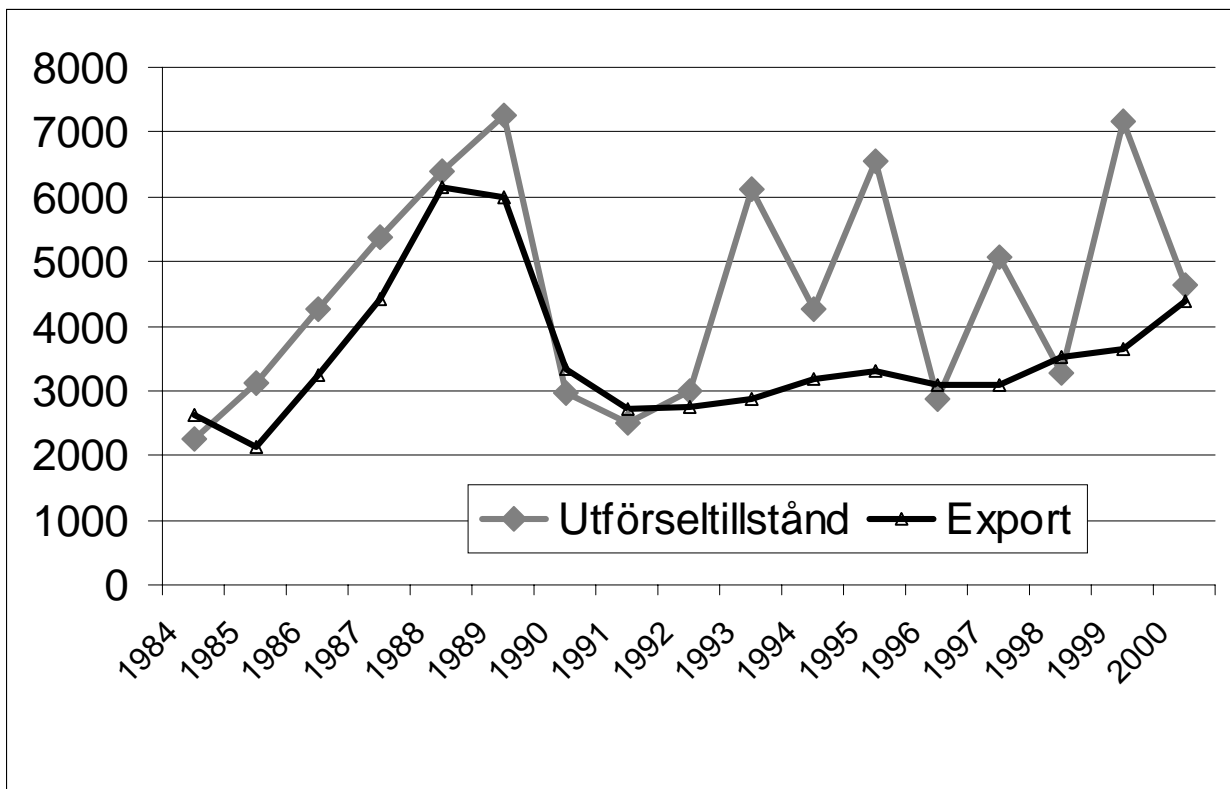
Fr.o.m. 1993 redovisas värdet av beviljade utförseltillstånd uppdelat på de två underkategorierna krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Den senare kategorin omfattar i huvudsak materiel som tidigare inte stod under kontroll alls. En konsekvens av denna breddning av krigsmaterielbegreppet är att statistiken därefter omfattar även materiel som tidigare inte kontrollerades. I statistiken återfinns numer även viss utförsel för

civil eller delvis civil användning, vilket inte var aktuellt med det tidigare krigsmaterielbegreppet.

I förhållande till år 1999, då värdet av beviljade utförseltillstånd för exportförsäljning var exceptionellt högt, minskade värdet år 2000 med ca 35,1 %. Värdet för år 2000 (4,64 mdr kr) ligger mycket nära genomsnittet för den redovisade tolvårsperioden. Samtidigt uppvisar årets siffror en förskjutning från övrig krigsmateriel (ÖK), som minskade med 63 %, till krigsmateriel för strid (KS), som ökade med 119 %. Eftersom 1999 karakteriserades av en kraftig övervikt för ÖK har förskjutningen lett till att de två kategorierna år 2000 hamnat i balans, värdemässigt.

Utförseltillstånden för exportförsäljning avser å ena sidan många små transaktioner gällande exempelvis reservdelar eller ammunition, och å andra sidan ett begränsat antal mycket omfattande transaktioner av stora system som levereras över flera år. Större affärer, som inte nödvändigtvis uppträder varje år, kan påverka ett enskilt års resultat påtagligt. Som framgår av figur 1 nedan uppvisar statistiken över beviljade utförseltillstånd avsevärda skillnader från år till år. Dessa variationer har dock en begränsad inverkan på omfattningen av den faktiska exporten av svensk krigsmateriel eftersom den utförsel som sammanhänger med ett stort utförseltillstånd normalt sprids ut över flera år. Det är inte möjligt att med någon precision förutsäga hur en ökning av utförseltillstånden kommer att återspeglas i den faktiska exporten efterföljande år, eftersom detta sammanhänger med tillverknings- och leveransplaner, som kan skilja sig åt betydligt inte bara mellan olika materielslag utan också variera från kontrakt till kontrakt.

Figur 1. Värdet av utförseltillstånd respektive faktisk export av krigsmateriel i miljoner kronor år 1984-2000

Den svenska regeringen har som målsättning att visa största möjliga öppenhet i redovisningen av krigsmaterielexporten. Med årets skrivelse införs flera nya uppgiftskategorier som ytterligare konkretiserar den information som lämnas. En av dessa nyheter återfinns nedan som tabell 2, som redovisar till vilka länder utförseltillstånd beviljats, samt för vilka materielkategorier. Redovisningen bygger på krigsmaterielförteckningens huvudområden (KS 1-11, ÖK 21-37) som är återgivna i tabell 4. För närmare information om innehållet i respektive kategori hänvisas till bilaga 1 i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel.

Tabell 2. Beviljade utförelsetillstånd år 2000 fördelade på länder och krigsmaterieförteckningens huvudområden

Land	KS	ÖK	Antal tillst.
Amerikas Förenta Stater	3, 7	21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 35, 36	73
Australien	3, 4, 7	22, 23, 24, 28	9
Belgien	3	21, 22, 23, 24	32
Brasilien	3, 5	22, 23, 25, 35	6
Brunei	-	21, 23	2
Bulgarien	-	23	1
Canada	2, 3, 4, 7	21, 22, 23, 25, 35, 36	27
Chile	-	22	2
Danmark	3, 7	21, 23, 25, 26, 35	25
Estland	2, 3, 7	21, 22, 23	7
Finland	2, 3, 5, 7	22, 23, 25, 29,30	29
Frankrike	3, 7	23, 25, 35	18
Förenade Arabemiraten	-	25	1
Grekland	3, 7	21, 23, 27, 36	11
Indien	2	22, 24, 25, 36	8
Indonesien	-	22, 37	3
Irland	2	22, 23	3
Italien	3, 7	21, 23, 33	12
Japan	3	21, 23, 24, 26, 35, 36	22
Lettland	1, 2, 3, 5	22, 23, 25, 35	15
Litauen	2, 3	22, 23	4
Malaysia	5	22	3
Mexico	8	22, 28	6
Nederländerna	-	21, 22, 23, 25, 35	23
Norge	3, 7	21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30,34, 36, 37	61
Nya Zeeland	3	23, 35	5
Oman	-	25, 35	3
Pakistan	4	22	3
Peru	-	23	2
Polen	3, 7	23, 24, 35	6
Portugal	3	21, 23, 36	4
Rumänien	7	-	1
Ryska Federationen	-	23	1
Schweiz	3, 7	21, 23, 24, 25, 30	25
Singapore	3, 4, 7, 8	21, 22, 24, 25, 26, 28, 37	41
Spanien	3, 7	23, 25, 26, 30	8
Storbritannien	3, 7	21, 22, 23, 24, 25, 29, 33	26
Sydafrika	3, 7	21, 23	10
Thailand	4	22	4
Tjeckien	3, 7	23	10
Tunisien	7	25	2

Turkiet	-	23	1
Tyskland	3, 6, 7	21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 33	83
Ungern	3	23	3
Vietnam	-	25	1
Österrike	3, 6, 7	22, 23, 24, 29, 35	24
Totalt antal tillstånd			657

3 Faktiska leveranser

Inspektionen för strategiska produkters utförelsestatistik grundar sig på exportföretagens lagstadgade redovisning av det fakturerade värdet av levererad materiel. Som framgår av tabell 3 nedan ökade den svenska exporten av krigsmateriel år 2000 med 19,6 % i förhållande till 1999 räknat i löpande priser. Ökningen i utförelsen av övrig krigsmateriel (ÖK) var påtagligt större än ökningen vad gäller krigsmateriel för strid (KS) : 28,4 %, jämfört med 12,0 %. Krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten ökade också, från 0,52 % till 0,55 %.

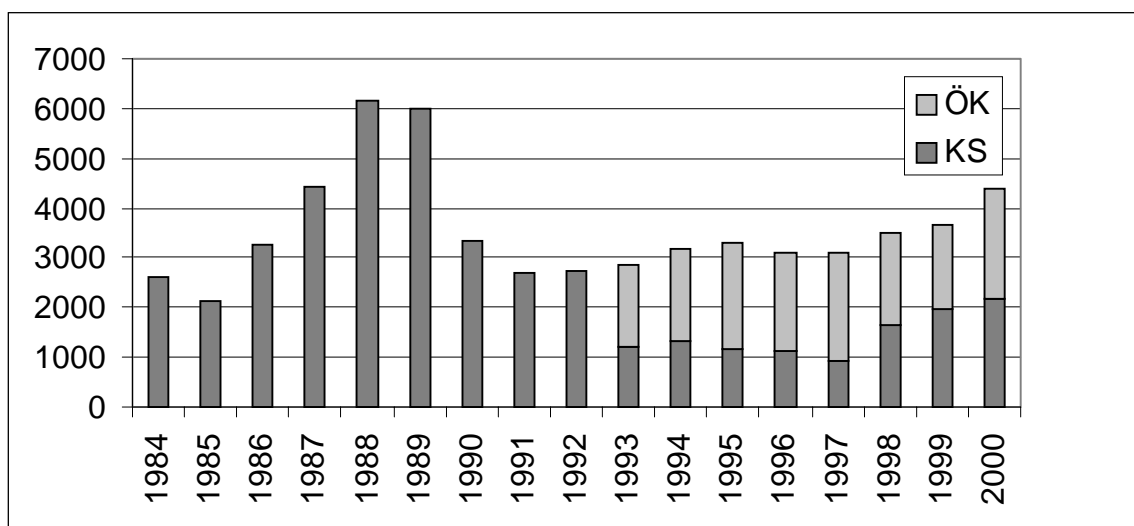
Tabell 3. Värdet av svensk krigsmaterielexport under åren 1989-2000 i löpande priser

År	Sveriges totala varuexport (löp.priser) mkr	Krigsmaterielexport						
		Andel av varuexp. %	Löpande priser mkr			Förändring i %		
			Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
1989	332 580	1,81	6 005	-	-	-2,4	-	-
1990	339 850	0,98	3 327	-	-	-44,6	-	-
1991	332 779	0,81	2 705	-	-	-18,7	-	-
1992	326 031	0,84	2 753	-	-	+1,8	-	-
1993	388 290	0,74	2 863	1 216	1 647	+4,0	-	-
1994	471 602	0,68	3 181	1 347	1 834	+11,1	+10,8	+11,4
1995	567 836	0,58	3 313	1 148	2 165	+4,1	-14,8	+18,0
1996	569 167	0,54	3 087	1 136	1 951	-6,8	-1,0	-9,9
1997	632 709	0,49	3 101	939	2 162	+0,5	-17,3	+10,8
1998	673 091	0,52	3 514	1 662	1 852	+13,3	+77,0	-14,3
1999	700 945	0,52	3 654	1 954	1 700	+4,0	+17,6	-8,2
2000	796 673	0,55	4 371	2 189	2 182	+19,6	+12,0	+28,4

Förändringar från ett år till ett annat i den statistik som redovisas ovan ger i sig inte underlag för en mer långsiktig bedömning av utvecklingstendenser. En enstaka större leverans ett år kan medföra kraftiga utslag i statistiken.

Utvecklingen på exportmarknaderna har under den senaste tioårsperioden präglats av det kalla krigets slut, vilket medfört att många försvarsmakter skurit ned sina försvarsmaterielanslag. Den effekt som exportmarknadernas tillbakagång har haft på svensk krigsmaterielexport har delvis maskerats genom den breddning av krigsmaterielbegreppet som ägde rum år 1993, och som innebar att många nya materielslag för första gången medtogs i utförelsestatistiken. Mellan år 1992 och 1993 halverades exporten av "traditionell" krigsmateriel, vilket i totalsiffran doldes genom tillkomsten av tidigare ej registrerade materielslag i den nya ÖK-kategorin. Detta har tydliggjorts i figur 2 nedan.

Figur 2. Värdet av svensk krigsmaterielexport i miljoner kronor år 1984-2000, fr.o.m. år 1993 fördelat på övrig krigsmateriel (ÖK) och krigsmateriel för strid (KS)

Den svenska krigsmaterielexporten redovisas även i den allmänna utrikeshandelsstatistiken, som grundas på tullmyndigheternas uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). I SCB:s statistik ingår bl.a. vissa civila produkter som inte omfattas av lagen om krigsmateriel. Dessa siffror är således inte jämförbara med ISP:s statistik och redovisas inte i denna skrivelse. En närmare beskrivning av handelsstatistikens indelning lämnades i skr 1996/97:138.

4 Fördelningen av exporten på materielslag

Tabell 4 visar en uppdelning av krigsmaterielexporten på huvudområden i krigsmaterieförteckningen. Denna indelning ger en viss uppfattning om krigsmaterielexportens struktur, vad avser materielkategorier. Liksom för övriga typer av exportstatistik avråds från alltför långtgående slutsatser vad beträffar trender i exporten eftersom den totalt sett är så pass liten att den inte rymmer ett jämt flöde av materiel i alla kategorier som produceras i Sverige,

utan snarare uppvisar en slumpmässig tyngdpunkt som förskjuts över tiden beroende på vilka exportkontrakt som industrin kunnat erhålla.

För den här redovisade perioden 1999-2000 kan konstateras att finkalibriga militära eldhandvapen (KS1), den viktigaste delen av begreppet "lätta vapen", spelar en mycket marginell roll i den svenska exporten. Detta är av viss betydelse att kunna konstatera i ljuset av Sveriges aktiva agerande i förberedelserna för FN:s låtta vapen konferens i juli 2001. De finkalibriga eldrörsvapen som ingår i ÖK21 är jakt- och sportskyttvapen, vars utförelse från Sverige också kontrolleras i syfte att undvika att större partier sådana vapen används för militära ändamål.

Tabell 4. Värdet av svensk krigsmaterielexport i miljoner kronor 1999-2000 fördelat på krigsmaterielförteckningens huvudområden

		1999	2000
<i>Krigsmateriel för strid (KS)</i>			
KS1	Finkalibriga eldrörsvapen	0	0
KS2	Kanoner, pansarvärnsvapen	405	67
KS3	Ammunition	426	143
KS4	Robotar, raketer, torpeder, bomber	186	144
KS5	Eldledningsutrustning	257	522
KS6	ABC-stridsmedel	1*	0,8*
KS7	Krut och sprängämnen	89	115
KS8	Krigsfartyg	144	535
KS9	Stridsflygplan	0	0
KS10	Stridsfordon	444	663
KS11	Riktade energivapen	0	0
SUMMA KS		1 952	2 190

* Exporten av KS6 avser komponenter till tågasprodukter till länder i Västeuropa

Övrig krigsmateriel (ÖK)

ÖK21	Finkalibriga eldrörsvapen, delar m.m	6	6
ÖK22	Kanoner, pansarvärnsvapen, delar m.m.	112	153
ÖK23	Övningsammunition m.m.	316	316
ÖK24	Övningsraketer, röjningsutrustning m.m.	34	36
ÖK25	Spanings- och mätutrustningar m.m	384	798
ÖK26	Skyddsmateriel m.m.	30	21
ÖK27	Krut- och sprängämneskomponenter	5	0,0008
ÖK28	Fartyg för bevakning m.m.	1	81
ÖK29	Flygplan utformade för militärt bruk m.m.	75	50
ÖK30	Fordon utformade för militärt bruk m.m.	275	231
ÖK31	Riktade energivapen	0	0
ÖK32	Fortifikationer	0	0
ÖK33	Elektronisk utrustning för militärt bruk	40	59

ÖK34	Fotografisk och elektrooptisk utrustning	3	0,5
ÖK35	Övningsmateriel	397	407
ÖK36	Tillverkningsutrustning	14	23
ÖK37	Programvara	9	1
<hr/> SUMMA ÖK		1 701	2 182

5 Exportens geografiska fördelning

Totalt mottog 52 länder leveranser av svensk krigsmateriel under år 2000, jämfört med 49 år 1999 och 51 år 1998. Den regionala fördelningen av exporten, som framgår av tabell 5, uppvisar det normala mönstret som är att den största delen av svensk krigsmaterielexport går till Norden, övriga Västeuropa, Nordamerika, samt Australien och Nya Zeeland. Under år 1998 gick ca 65 % av den totala utförseln till dessa destinationer. År 1999 var motsvarande andel 76 % och år 2000 var andelen 64 %. Utanför denna krets kan särskilt noteras att Latinamerika under senare år uppvisat en uppgång, medan Asien minskat i relativ betydelse.

Tabell 5. Krigsmaterielexportens fördelning på regioner i procent av värdet under åren 1998-2000

	1998			1999			2000		
	KS	ÖK	Tot	KS	ÖK	Tot	KS	ÖK	Tot
• Norden	11	44	27	39	26	33	42	17	30
• Övriga Västeuropa	22	21	21	27	37	32	11	32	21
• Central- och Östeuropa	1	2	1	0	2	1	2	0	1
• Nordamerika	17	10	14	7	13	10	5	17	11
• Latinamerika	8	16	12	23	12	18	16	21	19
• Australien & Nya Zeeland	3	3	3	1	2	1	4	1	2
• Asien	38	4	22	3	7	5	20	12	16
• Afrika	0	0	0	0	0	0	1	0	0
TOTALT	100	100	100	100	100	100	100	100	100

I det följande redovisas krigsmaterielexporten fördelad på mottagarländer. I tabell 6 har alla länder medtagits till vilka utförseln av krigsmateriel översteg 1 miljon kronor under något av åren 1998-2000.

Största enskilda mottagarland för svensk krigsmateriel år 2000 var Norge (1 152 mkr), följt av Singapore (455 mkr) och USA (398 mkr), samt därefter Venezuela (329 mkr) och Tyskland (280 mkr). Dessa fem destinationer svarar för sammanlagt ca 60 % av den totala svenska krigsmaterielexporten.

**Tabell 6. Exporten av krigsmateriel i miljoner kronor år 1998-2000
fördelad på länder**

	1998			1999			2000		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Amerikas Förenta Stater	155,0	309,9	464,4	116,4	187,7	304,0	80,2	317,4	397,6
Australien	57,9	59,4	117,3	21,0	31,4	52,4	83,6	16,8	100,4
Bahrain	-	0,8	0,8	0,0	0,1	0,1	-	1,1	1,1
Belgien	-	11,5	11,5	0,1	17,6	17,6	0,09	85,0	85,09
Brasilien	166,4	98,4	264,8	201,1	161,3	362,4	5,6	242,8	248,4
Canada	8,0	9,2	17,1	25,6	31,6	57,2	18,3	49,7	68,0
Danmark	64,8	58,8	123,6	89,8	68,2	158,0	6,2	37,9	44,1
Estland	-	-	-	0,0	2,8	2,8	0,07	0,07	0,14
Finland	2,1	40,8	42,9	1,7	19,1	20,8	34,9	62,0	96,9
Frankrike	108,2	42,7	150,9	125,4	77,1	202,5	0,6	81,5	82,1
Förenade Arabemiraten	-	6,2	6,2	0,0	8,3	8,3	-	0,3	0,3
Grekland	21,1	0,4	21,6	0,0	0,2	0,2	59,4	0,8	60,2
Indien	-	5,8	5,8	0,0	5,0	5,0	1,7	119,2	120,9
Irland	5,6	6,8	12,4	6,0	3,7	9,7	16,7	12,3	29,0
Italien	3,1	6,1	9,2	4,2	40,3	44,5	3,6	74,4	78,0
Japan	0,5	102,3	102,8	0,2	19,5	19,7	0,3	10,5	10,8
Kuwait	-	6,0	6,0	-	-	-	-	-	-
Lettland	-	-	-	0,0	2,0	2,0	4,0	1,0	5,0
Litauen	35,2	8,9	44,1	4,9	6,1	10,9	23,8	0,1	23,9
Malaysia	2,6	17,2	19,9	30,7	3,9	34,6	80,5	0,3	80,8
Mexico	-	-	-	63,2	1,0	64,1	202,7	29,1	231,8
Nederländerna	0,1	3,5	3,6	-	9,4	9,4	0,1	10,5	10,6
Nepal	22,7	1,9	24,6	-	-	-	-	-	-
Norge	667,3	104,7	772,0	676,3	355,9	1 032,2	877,8	274,0	1 151,8
Nya Zeeland	-	1,5	1,5	-	0,7	0,7	2,5	0,8	3,3
Oman	-	0,2	0,2	-	3,6	3,6	-	0,4	0,4
Pakistan	34,2	4,1	38,3	-	5,1	5,1	-	0,3	0,3
Polen	0,0	0,5	0,5	0,4	20,2	20,6	16,4	1,5	17,9
Portugal	-	-	-	1,1	0,2	1,2	-	0,1	0,1
Saudiarabien	-	1,0	1,0	0,4	0,4	0,8	-	0,2	0,2
Schweiz	65,6	20,9	86,5	276,1	21,6	297,7	59,9	34,1	94,0
Singapore	2,2	489,7	492,0	20,6	25,8	46,4	333,5	121,2	454,7
Slovenien	-	1,9	1,9	-	1,3	1,3	-	0,6	0,6

	1998			1999			2000		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Spanien	0,6	3,3	3,9	0,6	8,4	8,9	0,8	46,3	47,1
Storbritannien	0,2	37,0	37,2	0,6	58,9	59,4	2,1	70,0	72,2
Thailand	-	65,0	65,0	-	51,3	51,3	21,9	0,7	22,6
Tjeckien	-	-	-	1,5	0,8	2,3	2,2	0,5	2,7
Tunisien	-	1,9	1,9	-	1,6	1,6	13,9	6,3	20,2
Turkiet	-	-	-	-	-	-	-	1,4	1,4
Tyskland	24,9	220,2	245,1	30,1	313,1	343,2	24,6	255,3	279,9
Venezuela	97,5	54,6	152,1	177,3	48,7	226,0	141,4	187,8	329,2
Österrike	114,7	45,9	160,5	79,1	84,4	163,5	69,3	24,7	94,0
Övriga länder	1,1 ¹	2,0 ²	3,1	0,3 ³	1,3 ⁴	1,6	0,5 ⁵	3,1 ⁶	3,6
SUMMA	1 662	1 852	3 514	1 954	1 700	3 654	2 189	2 182	4 371

Totalbeloppen kan i vissa fall skilja sig från summan av ÖK- och KS-beloppen vilket beror på att alla siffror har avrundats till en decimal.

Krigsmaterielexport understigande 50 000 kronor betecknas i tabell 6 med 0,0 miljoner kronor.

¹ Sydafrika och Tjeckien.

² Argentina, Estland, Hongkong (Kina), Island, Mauritius, Namibia, Nya Kaledonien

(Frankrike), Peru, Ryssland, Tjeckien, Ungern och Zimbabwe.

³ Israel, Peru och Sydafrika

⁴ Andorra, Hongkong (Kina), Island, Mauritius, Namibia, Peru, Sydafrika och Ungern

⁵ Island, Sydafrika och Ungern

⁶ Andorra, Brunei, Bulgarien, Chile, Indonesien, Island, Mauritius, Namibia, Peru, Ryssland, Sydafrika, och Ungern

I tabell 7 återfinns en ny uppgiftskategori. Den landvisa exportredovisningen i tabell 6, som endast anger om den exporterade materielen är övrig krigsmateriel (ÖK) eller krigsmateriel för strid (KS), kompletteras här med uppgifter om vilka materieltyper som varit aktuella för respektive destination. Liksom i tabell 2 har krigsmaterieförteckningens huvudkategorier använts som indelning, och dessa kategorier finns återgivna i tabell 4. För närmare information om innehållet i respektive kategori hänvisas till bilaga 1 i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel.

Tabell 7. Exporterad krigsmateriel år 2000 fördelad på länder och krigsmaterielförteckningens huvudområden

Land	KS	ÖK
Amerikas förenta stater	3, 7	21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 35, 36
Australien	3, 4, 5, 7	22, 23, 24, 25, 37
Bahrain	-	25
Belgien	3	21, 23, 24, 25, 30
Brasilien	5	22, 25, 36, 37
Canada	2, 3, 4, 7	21, 22, 23, 25, 35, 36
Danmark	3, 4, 5, 7	21, 22, 23, 24, 25, 26, 35
Estland	3, 7	21, 23, 26
Finland	2, 3, 7	21, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 35
Frankrike	3, 7	23, 25, 30, 33, 35
Förenade Arabemiraten	-	25
Grekland	3, 7	21, 23, 25, 27, 36
Indien	2, 5	22, 24, 25, 36
Irland	2	22, 23
Italien	3, 7	23, 25, 33, 35
Japan	3	23, 24, 35, 36
Lettland	2, 3	23, 35
Litauen	2, 3	23
Malaysia	5	22, 25
Mexiko	8	22, 23, 28
Nederländerna	3, 7	21, 22, 23, 25, 29, 35, 36
Norge	3, 4, 5, 7, 10	21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 35, 36, 37
Nya Zeeland	3	22, 23, 35
Oman	-	35, 37
Pakistan	-	22
Polen	3, 5, 7	23, 24, 35
Portugal	3	23
Saudiarabien	-	33, 35
Schweiz	3, 7, 10	23, 24, 25, 30
Singapore	3, 4, 7, 8	22, 24, 25, 26, 28
Slovenien	-	23
Spanien	3, 7	23, 26, 30
Storbritannien	3, 7	21, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 33, 35, 36
Thailand	4	25, 35
Tjeckien	3, 7	23
Tunisien	4, 7	24, 25, 35, 36
Turkiet	-	23
Tyskland	3, 4, 6, 7	21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 35, 37
Venezuela	2, 4, 5	24, 25, 30, 35
Österrike	3, 5, 6, 7	22, 23, 24, 29, 35

6 Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m.m.

Under år 2000 har fem tillstånd lämnats för upplåtelse av tillverkningsrätt utom riket. Tillstånden har avsett Malaysia, Schweiz, Sydafrika och USA (två tillstånd).

Tolv samarbetsavtal har under år 2000 granskats och godkänts avseende gemensam utveckling eller produktion med industrier i följande länder: Chile, Finland, Holland, Malaysia (två tillstånd), Schweiz, Storbritannien (två tillstånd), Sydafrika, Tyskland och USA.

Prövningen av ärenden rörande upplåtelse av tillverkningsrätt och samarbete med utländsk part sker, oavsett materieltyp, med de strängare kriterier som gäller för export av krigsmateriel för strid, eftersom sådant samarbete i regel medför en mer långsiktig bindning än regelrätt export. Sådana avtals omfattning, deras utsträckning i tiden, reexportklausuler m.m. granskas därvid i detalj.

Regeringen har med stöd av lagen (1992:1300) om krigsmateriel föreskrivit en skyldighet att, för den som har upplåtit tillverkningsrätt avseende krigsmateriel till någon i utlandet eller som ingått avtal om samarbete med någon i utlandet, redovisa årligen huruvida avtalen fortfarande är i kraft, om tillverkning eller annat samarbete enligt sådant avtal alltjämt förekommer samt hur samarbetet bedrivs.

För år 2000 gäller att 10 företag redovisat sammanlagt 159 gällande licens- och samarbetsavtal i 26 länder. Av dessa hade 10 företag 82 licensavtal i 21 länder och 6 företag 77 samarbetsavtal i 20 länder.

7 Militärt inriktad utbildning

Militärt inriktad utbildning av utländsk medborgare får enligt krigsmateriellagen inte bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter. Under år 2000 har inget sådant tillstånd lämnats.

Förbudet gäller inte utbildning som är knuten till försäljningen av krigsmateriel för vilken utförelsetillstånd erhållits.

8 Redovisning av ägande i utländska rättssubjekt

Enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel skall företag som har tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel årligen redovisa uppgifter om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel. För år 2000 gäller att 7 företag redovisat ägande i 41 utländska rättssubjekt i 15 länder.

9 De exporterande företagen

Omkring 120 företag har tillstånd att tillverka krigsmateriel, varav ca 40 exporterade sådan materiel under 2000. De största exportföretagen av krigsmateriel under 2000 var i nämnd ordning Ericsson Microwave Systems AB, Hägglunds Vehicle AB, Saab Bofors Dynamics AB, Kockums AB, Saab Training Systems AB och N. Sundin Dockstavarvet AB. De tre största företagen Ericsson Microwave Systems AB, Hägglunds Vehicle AB och Saab Bofors Dynamics AB hade 2000 vardera en utförsel som översteg 500 miljoner kronor men var mindre än 1 miljard kronor. De tre övriga företagen svarade vardera för en utförsel överstigande 200 miljoner kronor men understigande 400 miljoner kronor. Härutöver exporterade tre företag för mer än 100 miljoner kronor, nämligen Norma Precision AB, Celsius Weapon Systems AB och Bofors Defence AB.

De fem företagen Nexplo Bofors AB, Saab Tech Electronics AB, Saab Tech Vetronics AB, Saab Bofors Dynamics AB samt Scania CV AB exporterade för mellan 50 och 100 miljoner kronor under år 2000. Följande tio företag exporterade för mellan 10 och 30 miljoner kronor under år 2000; Saab Tech Systems AB, Åkers Krutbruk Protection AB, Vanäsverken AB, AerotechTelub AB, SAAB AB/Saab Aerospace, Nammo LIAB AB, Ericsson Saab Avionics AB, Volvo Aero AB, Polyamp AB, Saab Bofors Underwater Systems AB.

Mellan 1 miljon och 10 miljoner kronor exporterade följande företag för: Saab Dynamics AB, Försvarets materielverk (transport), New Sweden Construction AB, Airsafe Sweden AB, PRECharge AB, Telub AB, Applied Composites AB ACAB, BEFYRAEM sevice & Innovation AB (B4M) och CNC-Process i Hova AB. Ett antal företag exporterade för under 100 000 kronor under året som gick; Waltreco AB, New Pac Safety AB, Degerfors Formnings AB, Aimpoint AB, Karlskoga CNC Quality AB och Johan Hansen.

10 Utvecklingen av de krigsmaterielproducerande företagens sysselsättning m.m.

14 av de största krigsmaterielproducerande företagen i Sverige tillhör intresseorganisationen Försvarsindustriföreningen (FIF), vilken grundades år 1986. Medlemsföretagen svarar för den allt övervägande delen av utförseln av försvarsmateriel. FIF definierar utförsel av försvarsmateriel som medlemsföretagens fakturerade leveranser till utlandet av "krigsmateriel jämte civila produkter till militära kunder", dvs. en definition som är vidare än definitionen av krigsmateriel.

Enligt de senast tillgängliga statistiken från FIF sysselsatte medlemsföretagen år 1987 26 400 personer inom sina försvarsmaterielavdelningar. Detta antal har därefter sjunkit till 22 780 år 1990 och 14 250 år 1997 samt slutligen till 14 225 år 1998. Det skall noteras att hänsyn emellertid inte tas till

sysselsättningen inom den svenska försvarsindustrin vid bedömning av export av krigsmateriel. Detta framgår av kriterierna i de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport som återges i bilaga 3.

Företagens export av försvarsmateriel enligt FIF:s definition uppgick till 6 700 miljoner kronor år 1987, till 6 294 miljoner kronor år 1990, till 3 667 miljoner kronor år 1997 och till 4 434 miljoner kronor år 1998. I förhållande till år 1997 ökade exporten av försvarsmateriel med 20,9 % år 1998. Företagens försäljning till det svenska försvaret minskade från år 1997 till år 1998 från 13 136 miljoner kronor till 12 758 miljoner kronor eller med 2,9 %.

Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden år 2000

Det är inte möjligt att för produkter med dubbla användningsområden lämna en fullständig redovisning av exporten liknande den som kan lämnas beträffande krigsmateriel, eftersom kontrollen av produkter med dubbla användningsområden bygger på friast möjliga handel och kontroll endast i vissa fall. Vad som kan redovisas, och jämföras över tiden, är utvecklingen av antalet licensärenden av olika typer – globala, generella och individuella – för olika kontrollområden.

Tabell 1. Antal inkomna utförelärenden rörande produkter med dubbla användningsområden 1998-2000

Typ av utförelstillstånd	1998	1999	2000
Globala	36	18 ¹	25
Generella	30	15 ²	X ³
Individuella, varav	381	347	198
<i>Wassenaar-arrangemanget</i>	346	306 ⁴	156 ⁴
<i>Missilteknologikontrollregimen</i>	5	0	2
<i>Nuclear Suppliers' Group (Part 2)</i>	5	5	6
<i>Australiengruppen</i>	25	36	34

För ofta förekommande export av produkter till civila köpare för civil slutanvändning kan ett *globalt tillstånd* beviljas. Tillåtna destinationsländer är samtliga länder med undantag för ett mindre antal länder för vilka individuell tillståndsprövning alltid krävs. Globala tillstånd ges ej för produkter som finns angivna på MTCR:s, NSG:s samt AG:s produktlistor. Generella gemenskapstillstånd införs genom den nya rådsförordningen för

¹ Denna nedgång beror på att de globala tillstånden har en giltighetstid på två år och detta år har förhållandevis få omsatts på grund av utgången giltighetstid.

² Den kraftiga nedgången av generella utförelstillstånd har sin grund i att möjligheten att erhålla globala licenser infördes från augusti 1999.

³ Inte tillämplig längre, dels p.g.a. ikraftträdandet av den nya rådsförordningen 1334/2000 den 28 september 2000, samt den dessförinnan gällande nationella generella licensen.

⁴ Denna minskning sammanhänger bl.a. med en minskad omfattning av tillståndsplikten för massprodukter med kryptering.

export av vissa produkter till vissa tredje länder utanför unionen (se. bil II i rådsförordning 1334/2000). Det nya gemenskapstillståndet är ytterligare ett led för att tydliggöra den samstämmighet som råder mellan medlemsstaterna beträffande export till vissa länder. Ett *individuellt tillstånd* ges till en exportör för export av särskilt känsliga produkter eller till särskilt känsliga destinationer.

Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförelse eller samverkan

1. bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
2. inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ankommer det på regeringen att göra en totalbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder föreligger inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna och de traditionellt neutrala länderna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhetspolitik. I takt med att samarbetet med övriga länder inom de Europeiska Gemenskaperna byggs ut, bör samma principer för utlandssamverkan och export tillämpas i fråga om dessa länder.

Tillstånd får endast avse stat, statlig myndighet eller av staten auktoriserad mottagare; vidare bör vid utförelse av materiel ett slutanvändarintyg eller ett intyg om egen tillverkning (bearbetningsintyg) föreligga. En stat som trots åtagande gentemot den svenska regeringen har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel skall i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförelse eller annan utlandssamverkan enligt krigsmaterielagen skall inte beviljas om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, mot beslut av FN:s säkerhetsråd eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel, bör inte lämnas om det avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att tillstånd skall beviljas.

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör ges till utförelse av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel, förutsatt att mottagarlandet inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat eller har inre väpnade oroligheter, eller det i landet förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter och om inte ovillkorligt hinder möter.

Ett meddelat tillstånd till utförelse bör återkallas, förutom vid ovillkorliga exporthinder, om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med

annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör, i de två senare fallen, återkallande av tillstånd kunna underlåtas om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.

Vad särskilt angår avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel skall tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförsel till samarbetslandet, som följer av avtalet, bör medges om inte ovillkorligt hinder uppstår. Om ett samarbetsavtal med utländsk part förutsätter export från samarbetslandet till tredje land bör fråga om sådan export, i den mån slutprodukten i fråga har en övervägande svensk identitet, bedömas i enlighet med riktlinjerna för sådan export från Sverige.

Beträffande materiel som har övervägande utländsk identitet bör export från samarbetslandet till tredje land medges inom ramen för samarbetslandets exportregler. Föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av att samarbetet kommer till stånd, och det är en förutsättning från samarbetspartnerns sida att viss utförsel får ske från samarbetslandet kan efter omständigheterna export till tredje land även i övrigt medges inom ramen för samarbetslandets exportregler.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlandssamverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

**EUROPEISKA UNIONEN
RÅDET**

**Bryssel den 5 juni 1998
(OR. en)**

**EUROPEISKA UNIONENS UPPFÖRANDEKOD
FÖR VAPENEXPORT**

EUROPEISKA UNIONENS RÅD

SOM UTGÅR från de gemensamma kriterier som beslutades av Europeiska rådet i Luxemburg 1991 och i Lissabon 1992,

SOM ERKÄNNER att vapenexporterande stater har ett särskilt ansvar,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att fastställa stränga gemensamma normer, som skall uppfattas som miniminormer, i fråga om hantering av och återhållsamhet beträffande överföringar av konventionella vapen av alla medlemsstaterna samt att förstärka utbytet av relevant information för att uppnå ökad insyn.

SOM ÄR FAST BESLUTNA att hindra export av materiel som kan användas för internt förtryck eller internationell aggression eller bidra till regional instabilitet,

SOM ÖNSKAR förstärka sitt samarbete och främja sin samsyn inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) när det gäller export av konventionella vapen,

SOM NOTERAR att kompletterande åtgärder mot olagliga överföringar har vidtagits med hjälp av EU-programmet för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen,

SOM BEKRÄFTAR att medlemsstaterna önskar upprätthålla en försvarsindustri som en del av såväl sin industriella bas som sina försvarsinsatser, och

SOM ERKÄNNER att stater, i enlighet med den rätt till självförsvar som erkänns i FN:s stadga, har rätt att överföra medel för självförsvar,

HAR UPPRÄTTAT följande uppförandekod och tillämpningsbestämmelser:

KRITERIUM ETT

Respekt för medlemsstaternas internationella åtaganden, särskilt de sanktioner som påbjuds av FN:s säkerhetsråd och de som påbjuds av gemenskapen, avtal om icke-spridning och andra ämnen samt andra internationella förpliktelser

En ansökan om exportlicens bör avslås om bifall skulle stå i strid med bl.a.

- a) medlemsstaternas internationella förpliktelser och deras åtaganden att upprätthålla FN:s, OSSE:s och EU:s vapenembargon,
- b) medlemsstaternas internationella förpliktelser enligt fördraget om icke-spridning av kärnvapen, konventionen om biologiska vapen och toxinvapen samt konventionen om kemiska vapen,
- c) medlemsstaternas åtaganden inom ramen för Australien-gruppen, missilteknologiarrangemanget (Missile Technology Control Regime), gruppen av länder som levererar kärnmaterial (Nuclear Suppliers Group) och Wassenaar-arrangemanget,
- d) medlemsstaternas åtagande att inte exportera någon som helst typ av truppmina (antipersonell mina).

KRITERIUM TVÅ

Respekten för de mänskliga rättigheterna i det slutliga bestämmelselandet

Efter att ha bedömt mottagarlandets inställning till de relevanta principer i internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna kommer medlemsstaterna

- a) inte att utfärda exportlicens om det föreligger uppenbar risk att den tilltänkta exporten kan komma att användas för internt förtryck,
- b) från fall till fall och under beaktande av materielens art att iaktta särskild försiktighet vid utfärdande av licenser till för länder där allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna har konstaterats av behöriga FN-organ, Europarådet eller EU,

Materiel som kan användas för internt förtryck anses i detta sammanhang inbegripa bl.a. materiel, i fråga om vilket den tilltänkta slutanvändaren bevisligen har använt sådan eller liknande materiel för internt förtryck, eller när det finns skäl att tro att materielen kommer att användas till andra ändamål eller av annan slutanvändare än vad som uppgivits, och användas till internt förtryck. I linje med punkt 1 i tillämpningsbestämmelserna för denna kod kommer materielens art att beaktas noggrant, särskilt om den är avsedd för interna säkerhetsändamål. Internt förtryck anses inbegripa bl.a. tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, summariska eller godtyckliga avrättningar, försvinnanden, godtyckliga gripanden och andra allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheter och de grundläggande friheter som anges i relevanta internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna, inklusive Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

KRITERIUM TRE

Den interna situationen i det slutliga bestämmelselandet som en följd av existerande spänningar och väpnade konflikter

Medlemsstaterna kommer inte att tillåta export som skulle provocera eller förlänga väpnade konflikter eller förvärra existerande spänningar i det slutliga bestämmelselandet.

KRITERIUM FYRA

Bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet

Medlemsstaterna kommer inte att utfärda exportlicens om det finns en uppenbar risk för att den avsedda mottagaren skulle använda den tilltänkta exporten på ett aggressivt sätt mot ett annat land eller hävda ett territoriellt krav med våld.

När medlemsstaterna överväger dessa risker kommer de bl.a. att beakta

- a) om någon väpnad konflikt pågår eller sannolikt kommer att uppstå mellan mottagarlandet och ett annat land,
- b) om det föreligger något territoriellt krav på ett angränsande land som mottagarlandet tidigare försökt eller hotat att genomdriva med våld,
- c) om materielen sannolikt kommer att användas för annat än mottagarens legitima nationella säkerhets- och försvarsändamål,
- d) behovet av att inte negativt påverka den regionala stabiliteten på något märkbart sätt.

KRITERIUM FEM

Den nationella säkerheten för medlemsstaterna eller de territorier i fråga om vilka en medlemsstat är ansvarig för de yttre förbindelserna, samt för vänligt sinnade och allierade länder

Medlemsstaterna kommer att beakta

- a) den tilltänkta exportens möjliga inverkan på egna, andra medlemsstaters eller vänners och allierades försvars- och säkerhetsintressen, samtidigt som de erkänner att denna faktor inte får påverka deras beaktande av kriterierna om respekt för de mänskliga rättigheterna och om regional fred, säkerhet och stabilitet,
- b) risken för att de berörda varorna används mot deras egna styrkor eller mot styrkor från vänner eller allierade eller från andra medlemsstater,
- c) risken för "reverse engineering" eller icke avsedd tekniköverföring.

KRITERIUM SEX

Köparlandets uppträdande i förhållande till det internationella samfundet, i synnerhet i fråga om dess attityd till terrorism, arten av dess allianser och dess respekt för internationell rätt

Medlemsstaterna kommer bl.a. att beakta köparlandets tidigare uppträdande i fråga om

- a) dess stöd till eller uppmuntran av terrorism och internationell organiserad brottslighet,
- b) dess uppfyllande av sina internationella åtaganden, i synnerhet i fråga om icke-användning av våld, även enligt internationell humanitär rätt som är tillämplig på internationella och icke internationella konflikter,
- c) dess engagemang för icke-spridning och andra former av vapenkontroll och nedrustning, särskilt undertecknande, ratificering och genomförande av relevanta konventioner om vapenkontroll och nedrustning enligt punkt b i kriterium ett.

KRITERIUM SJU

Förekomsten av en risk för att materielen skall användas till annat ändamål inom köparlandet eller återexporteras på oönskade villkor

Vid bedömning av den tilltänkta exportens inverkan på det importerande landet och risken för att de exporterade varorna kan avledas till en oönskad slutanvändare, kommer följande att beaktas:

- a) Mottagarlandets legitima inhemska försvars- och säkerhetsintressen, inbegripet eventuell medverkan i FN:s eller andra fredsbevarande insatser.
- b) Mottagarlandets tekniska förmåga att använda materielen.
- c) Mottagarlandets förmåga att utöva effektiv exportkontroll.
- d) Risken att vapnen kommer att återexporteras eller avledas till terroristorganisationer (antiterroristutrustning bör särskilt uppmärksammas i detta sammanhang).

KRITERIUM ÅTTA

Vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel

Medlemsstaterna kommer, mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

TILLÄMPNINGSBESTÄMMELSER

1. Varje medlemsstat kommer från fall till fall att pröva de ansökningar om exportlicens för krigsmateriel som ställs till den, mot bakgrund av bestämmelserna i uppförandekoden.
2. Denna kod kommer inte att inkräkta på medlemsstaternas rätt att tillämpa en mer restriktiv nationell politik.
3. Genom diplomatiska kanaler kommer medlemsstaterna att översända utförlig information om de licensansökningar som har avslagits i enlighet med uppförandekoden i fråga om krigsmateriel, tillsammans med en förklaring av varför ansökan har avslagits. Den information som skall överlämnas anges i form av ett utkast till formulär som återfinns i bilagan. Innan någon medlemsstat beviljar en licens som en annan medlemsstat eller andra medlemsstater har vägrat bevilja för en i huvudsak identisk transaktion under de senaste tre åren kommer den först att samråda med den eller de medlemsstater som avslog licensansökningarna. Om medlemsstaten efter dessa samråd ändå beslutar att bevilja licens kommer den att underrätta den eller de medlemsstater som avslog ansökan (ansökningarna) och därvid utförligt förklara sina egna skäl.

Beslutet att tillåta eller vägra överföring av någon krigsmateriel skall varje medlemsstat själv fatta. En ansökan om licens skall anses ha avslagits när medlemsstaten har vägrat att tillåta den faktiska försäljningen eller den fysiska exporten av den berörda krigsmaterielen, om försäljning i annat fall skulle ha ägt rum, eller när den har vägrat att tillåta det relevanta avtalets ingående. För detta ändamål kan ett anmälningspliktigt avslag, i enlighet med nationella förfaranden, innefatta avslag på en ansökan om tillstånd att inleda förhandlingar eller ett nekande svar på en formell inledande förfrågan om en särskild beställning.

4. Medlemsstaterna kommer att behandla sådana avslag och samråd konfidentiellt och de kommer inte att använda dem för att uppnå kommersiella fördelar.
5. Medlemsstaterna kommer att verka för ett skyndsamt antagande av en gemensam förteckning över krigsmateriel som omfattas av uppförandekoden, grundad på liknande nationella och internationella förteckningar. Innan detta är gjort kommer uppförandekoden att fungera på grundval av nationella kontrollförteckningar, vid behov tillsammans med beståndsdelar från relevanta internationella förteckningar.
6. Kriterierna i uppförandekoden samt det samrådsförfarande som föreskrivs i punkt 3 i tillämpningsbestämmelserna kommer också att gälla varor med dubbla användningsområden enligt specifikationen i bilaga 1 till rådets beslut 94/942/GUSP⁽¹⁾ när det finns anledning att anta att slutanvändaren av varorna kommer att vara de väpnade styrkorna eller den interna säkerhetstjänsten eller liknande enheter i mottagarlandet.
7. I syfte att göra uppförandekoden så effektiv som möjligt kommer medlemsstaterna att arbeta inom ramen för GUSP för att förstärka samarbetet och främja sin samsyn i fråga om export av konventionella vapen.
8. Varje medlemsstat kommer att sända de övriga medlemsstaterna en årlig rapport om sin export av försvarsmateriel och sitt genomförande av uppförandekoden. Dessa rapporter kommer att diskuteras vid ett årligt möte som skall hållas inom ramen för GUSP. Vid mötet kommer en översyn också att ske av uppförandekodens verkan och vilka förbättringar som behöver göras, och en konsoliderad rapport grundad på bidrag från medlemsstaterna kommer att föreläggas rådet för godkännande.

⁽¹⁾ EGT L 367, 31.12.1994, s. 8. Beslutet senast ändrat genom beslut 98/232/GUSP (EGT L 92, 25.3.1998, s. 1).

9. När det är lämpligt kommer medlemsstaterna inom GUSP:s ram att gemensamt bedöma situationen för de möjliga eller faktiska mottagarna av vapenexporten från medlemsstaterna mot bakgrund av principerna och kriterierna i uppförandekoden.
  10. Det erkänns vidare att medlemsstaterna, om det är lämpligt, också får beakta den tilltänkta exportens inverkan på sina ekonomiska, sociala, kommersiella och industriella intressen, men att dessa faktorer inte kommer att påverka tillämpningen av ovan nämnda kriterier.
  11. Medlemsstaterna kommer att göra sitt yttersta för att uppmuntra andra vapenexporterande länder att ansluta sig till uppförandekodens principer.
  12. Uppförandekoden och tillämpningsbestämmelserna ersätter alla tidigare gjorda bearbetningar av de gemensamma kriterierna från 1991 och 1992.
-

Information som skall överlämnas

.....medlemsstatens namn] har äran att informera sina partner om att den i enlighet med EU:s uppförandekod har avslagit följande ansökan om licens:

Mottagarland: .....

Kort beskrivning av materielen, inbegripet kvantitet och, när det är lämpligt, tekniska specifikationer:

.....

Avsedd mottagare: .....

Avsedd slutanvändare (om annan än mottagaren): .....

Skäl till att ansökan avslogs: .....

Datum för avslag av ansökan: .....

Tabell 2. Medlemskap i multilaterala exportkontrollarrangemang

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Argentina	x	x	x	x	x
Australien	x	x	x	x	x
Belgien	x	x	x	x	x
Brasilien	-	x	-	x	-
Bulgarien	x	x	-	-	x
Canada	x	x	x	x	x
Danmark	x	x	x	x	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Grekland	x	x	x	x	x
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	-	x	x	-
Italien	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kina	x	-	-	-	-
Korea (Rep.)	x	x	x	-	x
Lettland	-	x	-	-	-
Luxemburg	x	x	x	x	x
Nederländerna	x	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Nya Zeeland	-	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Rumänien	x	x	x	-	x
Ryssland	x	x	-	x	x
Schweiz	x	x	x	x	x
Slovakien	x	x	x	-	x
Slovenien	x	x	-	-	-
Spanien	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sydafrika	x	x	-	x	-
Tjeckien	x	x	x	x	x
Turkiet	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	-	x	x
Ungern	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Österrike	x	x	x	x	x
<i>Totalt</i>	<i>35</i>	<i>38</i>	<i>32</i>	<i>32</i>	<i>33</i>

Förändringar under år 2000:

Cypern och Turkiet antogs som medlemmar i Australiengruppen.

Cypern, Slovenien och Turkiet antogs som medlemmar i NSG.

Slovenien antogs som medlem i Zanggerkommittén.

Europeiska kommissionen deltar som observatör i Australiengruppen samt i Nuclear Suppliers Group.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 april 2001

Närvarande: statsminister Göran Persson, statsråden Hjelm-Wallén, Thalén, Winberg, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm, Bodström

Föredragande: statsrådet Pagrotsky

Regeringen beslutar skrivelse 2000/01:114, Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel år 2000.